AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

SAYI : 585
4 EYLÜL 1965
FIATI : 125 KURUŞ

AFATASI ÖLÇMEK İÇİN MEZURA

CKMP

Cilt: XXXIII Yıl: 12 Sayı 585

SAHİBİ VE BAŞYAZARI:
Metin Toker

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ :
Y. Yüksel Erdem

BU SAYIDA YAZI KURULU :
İÇ HABERLER KISMI: Kurtul Altuğ, Teoman Erol, Okay Göçer. Egemen Bostancı (İstanbul), Seyfi Özgenel (İzmir) - DIŞ HABERLER KISMI: Halûk Ülman MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil RADYO: Mahmut T. Öngören - SİNEMA: Nijat Özön.

KAPAK KOMPOZİSYONU
SAN Organizasyon
Erkaj Yavi

KAPAK KLİŞESİ
Hüner Klişe - İstanbul

KAPAK BASKISI
Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF
T.HA.
Erdoğan Çiftler

KLİŞE
Hürriyet Klişehanesi
Birlik Klişe Atölyesi

ABONE ŞARTLARI

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	28.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

İLÂN ŞARTLARI
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlak Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

MÜESSESE MÜDÜRÜ
Tacettin Tezer

DİZİLDİĞİ YER
Rüzgarlı Matbaa

BASILDIĞI YER
Hürriyet Matbaası
Ankara

BASILDIĞI TARİH
1.9.1965

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ
RÜZGARLI SOK. No: 15
ANKARA -TEL : 11 89 92

Kendi Aramızda

C.K.M.P: Genel Merkezi

BU hafta AKİS'in teşrih masasında bir başka parti var: C.K.M.P. AKİS ailesine yeni katılan Okay Göçer, diğer AKİS ekiplerinin de yardımıyla. "Seçimler"' başlıklı yatayı hazırlamak için epey uğraştı. Göçerin karşılaştığı güçlüklerden biri, "Kudretli Albay" Türkeşin bir türlü vakit bulup da AKİS 'çiyi kabul edememesidir! Bu yüzden Göçer, pek çok bilgiyi, partinin diğer yöneticilerini konuşturarak sağlayabildi. Yazı okunduğunda görülecektir ki, AKİS objektifi C.K.M.P. üzerinde tam bir (tarafsızlıkla dolaşmıştır. Parti nasıl kurulmuştur, partiyi kimler kimlerin elinden almıştır, simdi kimler idare etmektedir? Bütün bu soruların cevapları, "Seçimler" adlı yazıda bulunmaktadır. Türkeş ve ideal arka flaşlarının hâkim olduğu C.K.M.P.'nin meselelerini ve seçim sonrası (tasavvurlarını yazıyı okuyunca öğreneceğinizi umarım.

Yurtta haftanın en önemli olayı, hiç şüphesiz, haftanın başındaki Pazar günü yapılan ön seçimdi. Siyasi partileri temsil eden delegeler oylarını kullanarak, büyük seçime katılacak adayları tespit ettiler. Burada bir noktaya bilhassa dikkat etmek gerekir: Ön seçim çok yerde sürprizli sonuçlar vermiş ve bir takım yalancı şöhretler yerlerini daha genç, ama daha çalışkan adaylara bırakmak zorunda kalmışlardır. Bu da göstermektedir ki, seçmen artık uyanmıştır, meselelere dikkatle eğilmekte ve oyunu ona göre kullanmaktadır. Bu sonuç 10 Ekim seçim neticelerini de etkilerse, kimse şaşmamalıdır. Zira artık eski camlar bardak olmuştur.

Saygılarımızla

Yıl : 12 Sayı 585 4 Eylül 1965 Cilt: XXXIII

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Ön seçimde delegeler adayları seçiyorlar
"Seviyeli aday" peşinde

Millet

Beliren lüzum

Türk demokrasisinin el yordamıyla ilerlediği, beliren aksaklıkların bir bir düzeltilmesi suretiyle geliştiği yirmi yıldır görünen bir gerçektir. Yirmi yıl önce seçim sistemi "açık oy - kapalı tasnif"ten ibaret bir memlekette bugün her hangi bir batılı memlekete iftihar verecek bir seçim yapılabilmektedir. Müşterek listeler geniş ölçüde oy hırsızlığını da önleyebilecektir ve ön seçimlerin bayağı secim gibi, nezaret altında ve kapalı mahallerde yapılması fayda vermiştir.

Bu hafta, ön seçim listeleri incelendiğinde, buna rağmen bir aksaklık çok kimsenin gözüne çarpmıştır. On seçime, bir ilin bütün partililerinin iştirak 'etmelerini sağlamak parti adaylarının tesbitinde daha yüksek bir Seviysmin bulunmasına imkân verecektir. Adayları ön seçimlerde delegeler seçtikleri için, yani, genişletilmiş de ol sa gene bir dar çevreye aday seçme yetkisi tanındığından dolayı çeşitli "kötü unsurlar*' rol oynamıştır. Bir çok adayın ön sıraları tutmak için ne büyük masraf yaptıkları kimsenin meçhulü değildir. Delegelerin bir kısmı "milletvekilini ayağa getirmek" zevkini tadmak gayesiyle tertiplerin içine girmişlerdir. Tabii, asıl tertipleri yapanlar adaylar olmuştur. Ne listeler, ne vaadlerle dolaştırılmıştır! Kaç delegenin kapısı çalınmış, kaç ziyafet sofrası kurulmuş, bu yüzden kaç "seviyeli aday' yerini daha az seviyelisine terketmiştir.

Bunu önlemenin çaresi, adaylar-partililerin tamamına seçtirmekter başka şey değildir. O zaman, kıymet olarak bilinen isimler listelerin başına daha kolaylıkla geçebileceklerdir ve küçük oyunlar tesirsiz kalacağı gibi adaylar memleket çapındaki, umumî ef kâr önündeki prestijlerine, şöhretlerine daha fazla itina edeceklerdir.

Türkiyenin en büyük şehri İstanbulda Türkiyenin en köklü partisi CHP nin kayıtlı üye sayısı 70-80 bin civarındadır. AP bundan çok daha az kayıtlı üyeye sahiptir. Öteki partilerin

Bu parti de çoğunluk alırsa

Metin TOKER

Seçimleri belki A.P. kazanacak. Çoğunluk mu alır, en fazla milletvekilini mi çıkarır, bilinmez. İki iddiayı da öne sürenler var. Tabii, bunun tamamile aksi kanaatte olanlar da mevcut. Nihayet, seçim bu. Ama bakarsınız, çoğunluğu almak veya en fazla milletvekilini çıkarmak suretiyle A.P.'nin seçimi kazanması ihtimali gerçekleşir.

Bir memlekette bir parti ortaya çıkar, bir fikir söyler, bir görüş söyler, bu fikrin, bu görüsün etrafında taraftarlar toplanır, o partiyi iktidara getirirler. Helâl olsun D.P'nin 1950'de iktidara böyle geldiğini reddetmeli imkânı yoktur. Ama A.P.? Eğer A.P, de bu seçimi kazanırsa, insanın "Ayıp yahu!" dememesi için kendini güç tutması gerekecektir.

Önce, olmuş bir vaka. Bir kahveye A.P.'liler geliyorlar. "Biliyor musunuz, oyunuzu: C.H.P.'ye verirrseniz ne olacak?" diyorlar.' Toprak sahibi olduğunu bildikleri bir adama hitap ediyorlar: "Senin toprağını elinden alacaklar. Bütün topraklar devletin olacak". Sonra etraflarına bakıyorlar: "Sizin için de, artık böyle kahvede oturmak yok. Hepinizi zorla çalıştıracaklar. Devletin. Olacak tarlalar var ya, haydi, hepiniz oraya. Irgat gibi.." Ta kadınlar, kızlar? Ha. onlar «ortak mı kullanılacaklar, yoksa meselâ kocalara bazı haklar tanınacak mı, orası henüz belli değildir.

Kahvedekilerden biri daha fazla dayanamıyor. "Ahbaplar, siz başkalarının ne yapacaklarını bırakın. Siz oy alırsanız ne yapacaksınız, onu söyleyin" diye sesleniyor. Gelenlerin söyledikleri bir takım gevelemelerdir. "Bu' milletin lâyığı fukaralık değildir" gibi, "Herkes ben müslümanım diyebilecektir" gibi... Bu gevelemeleri bütün Türkiye her gün, A.P. sözcülerinin ağızından duyuyor.

C.H.P. iyidir veya fenadır, C.H.P.'nin yapacakları ile mutabakat vardır veya yoktur. Her seçmen bunu kendi kendine tartacaktır. Ama bir nokta açıktır: Kâfi oy alır da iktidara gelirse C.H.P. ne yapacağım millete söylemektedir, Toprak reformu, petrol meselesi, işçi hakları, dış politika gibi bu seçimlerin temel konuları olması gereken dâvaları C.H.P.'nin nasıl halletmeyi düşündüğü ortadadır. C.H.P. bir görüşün sahibidir, bir nizamın savunucusudur, memleketin huzurunu hangi yoldan sağlaması gerektiği hakkında bir fikri, düşüncesi vardır. Tekrar edeyim: Bütün bu konularda insan C.H.P. ile mutabıktır veya değildir. Mutabık değilse bu, oyunu CH.P.'ye vermemesi için en mantıki sebeptir.,

Ama, düşünen bir insan oyunu A.P.'ye neden, nasıl verir? A.P.'nin söylediği fikir, savunduğu görüş nedir? Toprak reformu komünistlik kokuyor. Peki, sen ne yapacaksın? Hiç bir şey. Aman, petrol meselesi ortaya çıkarıp da ürkek yabancı sermayeyi korkutmayalım. Peki, sen ne yapacaksın? Sorumlu Bakanın dediği gibi «Petrol Kanunu mükemmeldir ve hiç bir yanını değiştirmek lüzumu yoktur'' ise, yandık demektir. Soyulmakta devam edip gideceğiz. A.P. bugün ne yapmıyorsa onu, yapmamazlık edemediği için yapıyor. Plâna karşı olduğunu söylemiştir, onu tatbik ediyor. Servet Beyannamelerini kaldıracağız demişti, sürdürüyor. Vergilerin açıklanmamasını istemişti Açıkladı. AP. nedir? Ne yapacaktır? A.P. Türkiyeyi o seviyede farzediyor ki bunu söylemeden bir seçimde, seçmenin huzuruna çıkmakta mahzur görmüyor.

A.P.'nin seçimi kazanması memleket bakanından bunun için ayıp, hem çok ayıp olacaktır. Bu, memleketin, AP. kendisini hangi seviyede görüyorsa gerçekten o seviyede bulunduğunu tescil etmesi mânasına gelecektir.

A.P.'nin kanaati şu olarak görülüyor: Biz seçimleri, C.H.P.'yi suçlamak suretiyle ve yuvarlak lâflarla, her nabıza şerbet vererek vurabiliriz, Mesele bir defa seçimleri kazanmak ve iktidarı almaktır. Devleti tekrar ele geçirdikten sonra neyi yapıp neyi yapamayacağımızı, nereye kadar gidip nerede durmamız gerekeceğini hale ve şartlara bakarak kararlaştırırız. Listelerinin basında Bayarların. Menderesleri, Ağaoğluların bulunduğu A.P.'nin. hali ve şartı uygun bulursa, nereye kadar gitmeye çalışacağını anlamak için fazla bir zekâya, lüzum yoktur. Sözcülerinin bugünden söyledikleri, seçimler kazanıldığı takdirde nenin yapılmasının deneneceği hususunda hiç bir şüpheye yer bırakmamaktadır.

Süleyman Demirel bu siyasî teşekkülün başına getirildiği zaman sanılmıştır ki A.P. ortanın sağında, medeni bir parti olacak, ortanın sağının fikirlerini savunacaktır. Türk iktisadı bir A.P. iktidarında nasıl olacaktır? Türkiyede sanayi ile ithalatın dengesi bir A.P. iktidarında nasıl bulunacakta? Plânın tatbikatı ve plân mükellefiyetlerinin derecesi bir A.P. iktidarında nasıl tayin edilecektir? Tarımda reformun esası olarak A.P. ne düşünmektedir? Tarım gelirlerinden alınacak vergi hangi yoldan arttırılacaktır? Türkiyenin dış politikasının ana hatları nasıl çizilecektir? İşçi hakları konusunda bir takım büyük iş çevrelerinin allerjisini A.P. iktidarı paylaşacak mıdır? 1965 Türkiyesinde A.P. bunların biç birini söylemden seçime girebileceğini ve listelerinin başına Bayarlarla Menderesleri oturtarak kafi seçmeni uyutup kâfi seçmenin oyunu derleyebileceğim sanmaktadır. A.P'nin açıklıktan dikkatle kaçınarak "müstakbel politika"sı zehabım verdiği bütün tutumlar, geçen D.P. devrinin zararlan ve tehlikeleri görülmüş, memleketi .tarifsiz karışıklıklara atmış, yokluk, ıstırap ve en sonda ihtilâli getirmiş, ihtilâlden sonra da duruşması yapılıp mahkûm edilmiş tasarrufları ve tasavvurlarıdır. Aradan beş sene geçtiği ve bizde kör badem gözlü diye hatırlandığı için A.P. kendisinde bu yoldan bir seçim şansı görebilmektedir A.P. aynı yolun Türkiyeyi aynı sona götüreceğini seçmenin hesaplamayacağına inanmakta, daha fenası, bu defa da böyle bir son olursa bunun geçen defaya dahi benzemeyeceğini düşünmemektedir. Yahut düşünüyorsa da, partiye hâkim merhamet artığı bir kin ve intikam hırsı küpü olmuş ihtiyar "Benden sonra tufan'' demektedir. Bu elbette ki gaflettir. Ama böyle bir gaflete imkân vermek, kim ne derse desin, hepimiz için ayıp olacaktır.

CHP'ye oy verilmez! Tamam. Hiç itirazım yok. Ama, bu A.P.'ye, hepimizi ahmak yerine koyan, hepimizin gözünü bağlamaya çalışan, bunu fütur duymadan yapan ve daha neler, neler yapabileceğini sanan AP.'ye nasıl oy verilir, ben bunu anlamam. Hayır. Türk seçmeni bu seviyesizliğin seviyesinde olamaz.

Hele listeler belli olduktan sonra bu seçimlerde A.P.'ye karşı bir baraj kurmak, memleketimi kim seviyorsa ve kimin başında bir nebze akıl kalmışsa, eğer kendimizi deliler gibi bir maceraya atmak istemiyorsak, onun için bir milli görev haline gelmiştir.

Türkeş de öyle değil mi ?

T.İ.P.in Genel Merkezinden, geçen sayımızda çıkan "T.İ.P.'in Anatomisi" yasımızla ilgili gayet efendice yazılmış bir mektup aldık. Biz, şöyle diyorduk:

"Türkeş gibi.... 1962 de Partide bir iktidar darbesi olmuştur. Tıpkı 1965 te CKMP de vuku bulan darbe gibi. O yıl».. Doçent Mehmet Ali Aybar bir kaç arkadaşı ile birlikte bu manasız partiye girmiştir, Manasız parti bu iltihakla derhal mana kazanmış ve Aybarla arkadaşları hemen Parti içi iktidarı almışlardır. Aybar Genel Başkan seçilmiş...,"

T.İ.P. Genel Merkezi şöyle diyor:

"Olay hiç te böyle değildir. Size, yakın tarihimizin bu ilginç olayını olduğu gibi belirtelim:

Türkiye İşçi Partisini kuran sendikacılar 1 Şubat 1962 tarih ve 29 sayılı oturumunda ittifakla şu kararı vermiştir:

Madde 1 — Parti liderliği etraflıca müzakere edildikten sonra. Parti liderinin Kurucular dışından bir aydın olması hususunda prensip kararına varılmış ve kabul ettiği takdirde avukat Mehmet Ali Aybarın parti liderliğine getirilmesine ve bu hususta M. Ali Aybara, Kemal Türkler, Avni Erakalın, Şaban Yıldız, İbrahim Güzelce, Kemal Nefoioğlundan müteşebbis komisyon ve diğer (isteyen Kurucuların birlikte teklifi götürmesine ittifakla karar verildi.

Bu karar gereğince Kurucular ,Sayın Mehmet Ali Aybarı, Genelbaşkânlığı kabule davet etmişlerdir. Mehmet Ali Aybar, Türkiye İşçi Partisinin Genelbaşkanlığına bu şekilde gelmiştir. Şu halde kendisinin arkadaşları ile birlikte Partiye girip bir parti içi darbe yaptığı yolundaki yazı bölümünün gerçekle ilgisi yoktur."

Aman, nasıl ilgisi olmaz? Türkeşi de can çekişen partiye Hasan Dinçerler, Ahmet Oğuzlar, Ahmet Tahtakılıçlar, hem de sahiden kırmızı dipli balmumuyla davet etmemişler imidir?

Ama onlar nedense, davet ettikleri adam tayfasıyla geldiğinde "Yandık Allah!" diye kendilerini komşu eve atmışlardır.

durumu çapları ölçüsündedir. Bu, aday listelerinin tanzimi işi partililerin kendilerine» bırakıldığı takdirde büyük bir külfetle karşılaşılmayacağını göstermektedir.

Bugünkü mevzuat hazırlanırken bu sistemin düşünüldüğü, hattâ öne sürüldüğü bilinmektedir. Fakat sonradan buna itiraz edilmiş *vs* şimdiki usül kabul edilmiştir. Ancak, bu haftanın başında yapılan ön seçimler bütün partililerin ön seçime iştiraklerinin kabul edilmesi halinde millî iradenin daha iyi ve daha pürüzsüz gerçekleşeceğini ispat etmiştir. Yer yer şu veya bu partinin listesinden yapılan kalitesizlik şikâyetleri böylece önlenecek, ne para, ne özel vaad artık bir rol oynayabilecektir.

Her halde, açılacak olan Mecliste bu adımın da atılması demokrasimiz için yeni bir ilerleme olacaktır.

Seçimler

CK.M.P.

(Kapaktaki Parti)

Geride bıraktığımız haftanın sonunda birgün, CKMP'nin yeni lideri Alparslan Türkeş, AP'lilerin CKMP aleyhinde giriştikleri propaganda kampanyası ile ilgili olarak, bir AKİS muhabirimin sorusuna şu cevabı verdi:

"— AP'nin gövdesini teşkil eden halk, masum ve temizdir. Ancak bazı yöneticilerinin tutumları üzüntü ve en dişe vericidir. Özellikle bu yöneticilerin tesiri altında bulunan partizan basın organları çok tehlikeli tahrikler peşindedirler. İkinci Demirkırat için birincisinin akıbetini temenni etmiyoruz."

Seçimler arefesinde söylenen bu sözler, CKMP'nin korkusunu belirtmesi bakımından önemlidir.

Bundan bir süre önce Çankırıda, derme-çatma bir kahvehanede düzenlenen bir toplantıda, CKMP'li bütün hatipler konuşmuş, sıra Alparslan Türkeşş gelmişti. Genel Başkan söze yeni başlamıştı ki, el kadar bir taş hızla yere çarptı, sonra da yuvarlana yuvarlana yanına kadar geldi. Belli ki, dışardan atılan taşın hedefi Türkeşti. Sağdan soldan fırlayan partililer, yıkık bir duvarın arkasına saklanan 13-14 yaşlarında, yalınayak, pantalonu birkaç yerinden yırtılmış bir çocuk yakaladılar. Korkudan sapsarı kesilen çocuk, önce taşı kendisinin atmadığını söylediyse de, sonradan itiraf etmek zorunda kaldı:

"— Valla, benim bunda hiç kabahatim yok. Adalet Partisindeki amcalar bana para verdiler, ben de atam..."

Olay, Alparslan Türkeş CKMF Genel Başkanı seçildikten sonra AP'lilerin bu partiye duydukları sempatiyi ortaya koyması bakımından ilgi çekicidir. Milliyetçilik kisvesine bürünerek, TİP kongre ve toplantılarını basan AP'liler, bu defa da aynı saldırılan CKMP'ye yöneltmektedirler.

Olağanüstü Kongreden sonra CKMP'nin yeni bir karaktere bürünmesi, seçim arefesinda en çok AP'lileri endişelendirmektedir. AP'liler seçimlerde, tabandaki oylarının CKMP'ye kaymasından korkmaktadırlar. Bu ise, seçimlerden sonra hükümeti AP'nin tek başına kurabileceğini iddia eden AP irilerini ümitsizliğe düşürmektedir. Ayrıca AP'liler, CKMP'yi, ön seçimlerde ilk sıraları alamayan bazı AP adaylarının transfer edecekleri parti olarak görmektedirler. Nitekim CKMP'li yöneticiler, ön seçimlerde arzu ettikleri sıralarda yer alamayan bazı AP'lilerin CKMP saflarında yer almak istediklerini söylemekte, halen bazı AP'li milletvekillerinin de Türkeşle temas halinde olduklarını bildirmektedirler.

Bundan dolayıdır ki CKMP, AP'li-

Alparslan Türkeş
Ulu Başbuğ!

lerin şimşeklerini üzerine çeken bir parti haline gelmiştir. Türkeş ve arkadaşlarının eline geçtikten sonra karakterini tamamen değiştiren CKMP, bir yandan muhafazakâr seçmen kitlesini kaybetme durumu ile karşıkarşıya bulunurken, bir yandan da bugüne kadar bir kutupta toplanma imkânını bulamayanlara kapılarını açık tutmuştur.

Elden ele

Türkeşin liderliğindeki bugünkü CKMP, 18 yıllık bir maziye sahiptir. DP'den ayrılanların bir araya gelerek kurdukları MP, en çok kaza atlatan, en çok Genel Başkan değiştiren ve siyasî hayatta üç ayrı isimi» görünen bir parti olmuştur. Kuruluşunda MP -Millet Partisi- adını alan parti, kısa bir süre sonra, dini politika ya alet ettiği gerekçesiyle kapatılmıştır. DP iktidarının en azgın devrinde kapatılan MP, bir süre sonra CMP -Cumhuriyetçi Millet Partisi- adıyla tekrar politika sahnesinde görünmüş ve fakat, çok geçmeden, "gericilerin kümelendiği bir parti" damgasını yemekte gecikmemiştir.

DP'nin şiddet devirlerinde CHP ile işbirliği yapan CMP, bir süre sonra KP -Köylü Partisi- ile birleşerek CKMP adını almıştır. Ancak, Bölükbaşının demirbaş Genel Başkan durumuna gelmesinden sonra partide başlayan huzursuzluk kısa zamanda büyümüş ve partinin parçalanmasına sebep olmuştur. Bölükbaşı ve arkadaşlarının partiden ayrılmasıyla devam eden krizli günlerde CKMP, sırf hükümette olabildiği ve iktidar partisi sayıldığı için yaşayabilmiştir.

Ne var ki, mahalli seçimlerle Senato kısmî seçimlerinde küçük partilerin hezimete uğraması, CKMP'de bir panik havası yaratmıştır. Seçimlerde uğradığı yenilgi üzerine Hükümetten ayrılması CKMP'ye birşey kazandırmamıştır. Üçüncü İnönü Hükümetinin istifası, CKMP'nin ikinci defa iktidar partileri arasına girmesine yol açmıştır.

Bu sırada, 27 Mayıs Devriminin kudretli Albayı Alparslan Türkeşle kader birliği yapan arkadaşları, partinin bocalamasından yararlanarak, CKMP'ye-girmişlerdir. CKMP'nin kapılarını Türkeşe aslında kurucuları açmıştır. Parti yöneticileri, bu takviyeye önceleri gerçekten sevinmişler ve partinin bir dinamizm kazanacağına inan mışlardır. Oysa sonuç, umdukları gibi olmamıştır. Parti Genel Müfettişi sıfatına sahip Türkeş, kısa zamanda partiyi ele geçirebilmek için, plânını uygulamakta pek de güçlük çekmemiş tir. Tabii ,bunda Türkeşin iyi bir darbeci olmasının da büyük rolü vardır.

Partiye yeni girenlerin değişik görüş ve hırsları karşısında Genel Başkan Ahmet Oğuzun telâşa kapılarak istifa etmesi, Türkeş ve arkadaşlarının arayıp da bulamadıkları fırsatı teşkil etmiştir. Oğuzun istifasıyla başlayan huzursuzluktan yararlanan Türkeş, önce Genel Yönetim Kurulu üyelerinin çoğunluğunu ele geçirmiş, böylece tüzük ve programda arzu ettiği değişikliği yaptırmakta büyük bir güçlükle karşılaşmamıştır. Bu arada Türkeşin, bir an önce Genel Başkan olabilmek için süratle olağanüstü kongreye gidilmesi gerektiği görüşü Genel Yönetim Kurulunda uzun ve sert tartışmalardan sonra kabul edilmiştir. Alparslan Türkeş bundan sonra, bütün teşkilât dolaşıp, delegeleri ele geçirmiştir.

Gökhan Evliyaoğlu
Profesyonel politikacı

Temmuz sonlarında sıcak bir Cuma günü başlayan Genel Kongrede Türkeş, baştan liderliğini ilân etmiş ve "Eskiler" diye adlandırdığı grupun adayı Ahmet Tahtakılıçı yenilgiye uğratarak, Genel Başkan koltuğuna otur muştur.

"Beg"ler karargâhı

CKMP bugünki şekliyle, karakter bakımından diğer partilerden farklıdır. Partiye, Türkeşin etrafında emekli subaylar hâkimdirler. Lideri emekli Albay olan partinin Genel Başkan Yardımcısı Mustafa Kepir emekli Binbaşı, Genel Sekreteri Fuat Uluç emekli Albay, Genel Sekreter Yardımcısı Muzaffer Özdağ emekli Yüzbaşıdır. Bundan başka, parti listesinden milletvekili olmak isteyen 370 aday adayın

Kulağa Küpe

Vah, Vah!

Bu, bir ajans haberidir. Hem de, amerikan Associated Press ajansının:

"Son Türk - Sovyet ortak bildirisinde Kıbrıs konusuna temas edilen kısımlarda kullanılan kelimelerden dolayı Kıbrıs Hükümeti Sovyet Rusyayı resmen protesto etmiştir. Türk Başbakanı Suat Hayri Ürgüplünün Moskova ziyareti sonunda yayınlanan ortak bildiri hakkındaki Kıbrıs protestosu Dışişleri Bakanı Spiros Kipriyanu tarafından Sovyet Elçisi Pavel Yermoşine sözlü olarak yapılmıştır.Kıbrıslı rum hükümetinin bildiride itiraz etmekte olduğu kısım 'Kıbrıs probleminin Adada iki ayrı cemaatin bulunduğu esası üzerinde halledilmesinin gerektiğini' ifade eden kısımdır!"

Aman, Makarios ile adamları hiç merak etmesinler. Protesto sesi yükseltmekte yalnız değildirler. A.P. sözcülerini okusunlar, belki burunlarına biraz asit fenik kokusu dolar ama, bağırlarına basacakları ideal arkadaşları bulabilirler. Ondan sonra da, hep birlikte bağırabilirier:

"- Satıldık! Satıldık!.»

C.K.M.P'yi idare edenler
"İpin ucu bendedir"

den 42'si emekli subaydır. Bu miktar, aday adaylarının mesleki gruplara göre tasnifinde ikinci sırayı işgal etmektedir. 28 üyeden meydana gelen Genel Yönetim Kurulunda ise, çok sayıda emekli subay bulunmaktadır.

Türkeşin Genel Başkan seçilip, eski' partililerden bir kısmının istifa etmesinden sonra CKMP, milliyetçi ve mukaddesatçı geçinenlerin iştahını çeken bir parti haline gelmiştir. Programda yapılan değişikliklerden sonra partinin, ırkçı ve kafatasçı bilinen kimseler tarafından desteklenmesi de göstermektedir ki, CKMP karanlık bir "nasyonal sosyalazm"e yönelmiştir.

Partinin Yüksel Caddesi ile Konur Sokağın kesiştiği bloktaki Genel Merkezine gidenler, orada, sıkı bir disiplinle karşılaşmaktadırlar. Partinin yüksek kademesinde bulunanlar birbirlerine rütbeleriyle hitap etmektedirler. Genel Başkan Türkeşin Genel Merkezdeki adı "Albay"dır. Bir karargâh havasını andıran Genel Merkezde, "ast'" *ve* "üst" havası içinde birbiriyle sohbet eden üyelerin üzerinde en çok durdukları konular, Osmanlı İmparatorlarının bilinmeyen tarafları, Napolyon ve Hitlere ait hikâyelerdir. Bazen de eski türklerin yaşantı ve geleneklerinden söz açılmakta, konu enine boyuna tartışılmaktadır.

Bazı masalarda, eski türk kahramanlarının fotoğrafları bulunmakta ve her vesileyle bu kahramanların meziyetleri, cesaretleri, savaş kaabiliyetleri dile getirilmektedir.

Meselâ, Türkeşin Sekreteri olan zatın masasında, Doğu Türkistanlı kahraman Osman Baturalp İslambayın bir dergiden kesilmiş fotoğrafı bulunmaktadır. Fotoğrafın altında da şu satırlar yer almaktadır: "1941'den 1951'e kadar komünistlerle Altay dağlarında amansızca saıvaştıktan sonra esir düşen Doğu Türkistanlı kahraman Osman Baturalp İslambay."

Türkeşin Sekreteri, fotoğrafı merakla inceleyenlere:

"— Efendim, bize ırkçı, milliyetçi, kafatasçı diyorlar. Ne ilgisi var bunların? Biz Dokuz Işık adlı broşürümüzde ve programımızda ırkçılığa, milliyetçiliğe ve kafatasçılığa karşı olduğumuzu açıkça belirtmişizdir. Şurası muhakkak ki, soyunu inkâr eden tek millet biziz" demekte ve şu soruyu sormaktadır:

"— İnsanın soyuyla ilgilenmesi, soyunu sevmesi, soyundan olan kahramanları tanıması suç mudur?"

Sekreterin sözünü ettiği, Alparslan Türkeş tarafından kaleme alınan. "Dokuz Işık" adlı broşür şu cümlelerle sona ermektedir: "Güzel bir tesadüfle yurdumuzun kalkınma esaslarını ortaya koyan görüşlerimiz dokuz ilke halinde özetlenmiştir. Dokuz, eski türklerde kutlu ve uğurlu bir-sayı idi. Yeni Türkiye için de aynı . şekilde uğur getirmesini dileriz."

Bu örnekler, kısmen de olsa, partinin istikbal için düşündüklerini ortaya koymaktadır.

Meseleleri

CKMP'nin, seçim arefesinde, Türkiyedeki alaturka politika oyunlarını yürütecek kimselerden yoksun oluşu kendisi için büyük bir şanssızlıktır. Eski CKMP'lilerin istifa etmeleriyle partide, seçim oyunlarını bilen çok az politikacı kalmıştır. Üstelik, partinin en kuvvetli bulunduğa illerde liste sürükleyen milletvekillerinin partiden istifa etmeleri, seçim şansını daha da azaltacaktır. Meselâ, 1961 seçimlerinde Hasan Dinçerin Afyondan, Nurettin Okun Çarıkından, Seyfi Öztürkün Eskişehirden sağladıkları oyla, CKMP' nin bu seçimlerde bu illerden alacağı oy arasında büyük fark olacaktır. Yeni yöneticilerinin çoğunlukla amatör oluşları ise, CKMP için bir başka şanssızlıktır. Meselâ Gökhan Evliyaoğlu, Mustafa Kepir ve birkaç politikacı dışında kalan yöneticiler, şimdiye kadar tek bir seçime katılmış değildirler.

Partinin Seçim Komitesi çalışmalarını Kemâl Tamer adında, CKMPde yıllanmış bir partili yönetmektedir. Seçim arefesinde çok önemli sayılan Seçim Komitesi Başkanlığının, eski bir politikacı olmaktan başka bir meziyeti bulunmayan bir partiliye verilmesi ise parti içinde karışıklıklara yol açmaktadır.

Partide, parti programını halika anlatabilecek çapta politikacıların bulunmaması da şanssızlık olarak kabul edilebilir. Bu yüzden CKMP, radyo konuşmalarına güvenmektedir. Parti a-" dına yapılacak radyo konuşmalarını Genel Başkan Alparslan Türkeş açacak ve son konuşmayı gene Türkeş yapacaktır. Vatandaşların İlk **defa** 27 Mayıs 1960 sabahı radyodan sesini duydukları Türkeşin mikrofonik ve etkili bir ses tonuna sahip olmasının,

Üç Örnek

İsmet Paşa, demokratik hayatın bir seçimin neticelerinin kabul edilmemesiyle sekteye uğramadığını hatırlattı. Dedi ki: Demokratik hayat, bir seçimle gelenlerin meşruiyet dışına çıkan tutumları dolayısıyla sekteye uğradı.

Buyurunuz A.P.'nin organı Son Havadiste Mümtaz Faik Feniğin cevabını: "Biz kanunlara hürmetkarız. İnönü gibi, sırtımızda da teşriî masuniyet zırhı yok. Onun için bu sözlerin eskiye ait kısmı üzerinde elbette tartışmaya girişemeyiz. Onun hükmünü tarih vermiştir.»

Peki, tartışmaya girseniz ne söyleyeceksiniz? İhtilâlin devirdiklerinin meşruiyet dışına çıkmadıklarını. Meşruiyet dışına çıkanların, o ihtilâli yapanlar olduklarını, değil mi? A.P.'nin kanunlara hürmetkar olmak mecburiyetini duymadığı her yerde, kulaklara fısladığını.. Ya, Anayasa ne olacak? İnönünün söylediği, Anayasanın hükmü. Aaa, tabii, siz ona kırmızı oy vermiştiniz ya.. O Anayasa sizin anayasanız değil. Geleceksiniz ve değiştireceksiniz!

Turp sıkayım, aklınıza.

A P.'nin başka bir organında, A.P.'nin başka bir sözcüsü, Adalette Turhan Dilligil ihtilâli tarif ediyor: "Anadolunun bağırında kök salmış soyların çocuklarını hırsız diye, soyguncu diye, çıkarcı ve diktacı diye toplayıp hapsetmişler, Onları oraya tıkan kuvvet nasıl istemişse öyle suçlandırılmışlar, öyle cezalandırılmışlar. Kanun da, nizam da, hukuk da, insanlık da arkadan gelmiş. Yetişebilmişse ne mutlu. Onları oram tıkan kuvvete hâkim olanlar, gelmiş oturmuş milletin ense köküne.."

Bu, 27 Mayisin A.P ağızından tarifidir. Şimdi kendileri gelecekler, milletin ense köküne oturmuş saydıklarının ense köküne oturacaktır!

Tuzlayayım da, kokma derler buna

*

A P.'nin bir resmi temsilcisi, bir Gaziantep milletvekili, A.P.'nin sözcüleri İhtilâl hakkındaki görüşlerini, felsefelerini böyle anlattıktan sonra hedefi berraklığa kavuşturuyor: "Milletin silâhını millete karşı kullananlara hesap soracağız. 10 Ekimden sonra bunları Kıratın arkasında mahkemeye götüreceğiz. Fakat bu defaki hakim bir çingene olmayacaktır,"

Aç tavuğun kendini darı ambarında sanması tabiidir. Ama bu üç örnekte ifadesini bulan hesap memleketin, milletin başına tarifsiz, feci felâketler getirecek hesaptır. A.P. seçim plâtformuna bu vaadle çıkıyor. Yazılar A.P, sözcülerinin, söz A.P. sözcüsünündür. Bayarzadelerin, Mendereszadelerin, Ağaoğluzadelerin A.P. listelerinin başlarını tutmalarındaki mâna da budur, sebep te..

Huzur isteyen seçmen gözünü açmazsa bu memleket bir defa daha Bayarzede, Mendereszede, Ağaoğluzede olacaktır. Aslında güçleri hiç bir şeye yetmeyecektir. Ama geçen defa olduğu gibi bu defa da güçlerinin hiç bir şeye yetmeyeceğinden habersiz, arzulamadığımız bir kaderin ağlarım elleriyle örüyorlar. Bu ağları huzur isteyen seçmen sandık başında yırtmaya mecburdur.

radyo konuşmalarında parti için kazanç olabileceği söylenebilir. . Gökhan Evliyaoğlunun da gerek radyoda ve gerekse propaganda gezilerinde yapacağı konuşmalarda, AP'nin nasıl "Tüccarlar Klübu" haline geldiğini açıklayacağı söylenmektedir. Partililer, Gökhan Evliyaoğlu için, "Adalet Partisinin ipliğini, pazara dökecek" demektedirler.

Bu arada CKMP, seçim propagandasına kuvvet kazandırmak bakımından bir yayın organına sahip olmağa çalışmaktadır. Partinin bir süre organlığını yapan bir günlük gazetenin -Ankarada yayınlanan Havadis Gazetesi-, parti yöneticileri taahhütlerini yerine getirmeyince AP'ye meyletmesi üzerine, yeni bir yayın organının lüzumuna karar verilmiştir. 27 Mayıs Devriminden sonra, Ziya Tansu aracılığıyla Öncü gazetesini çıkaran Türkeş, şimdi de "Yeni Öncü" adıyla, par tinin organı olacak nitelikte bir gazete çıkarmayı düşünmektedir. Genel Baş kanla Ziya Tansu, şu günlerde, Yeni Öncünün mali hesapları üzerinde çalış maktadırlar.İmtiyazı Ziya Tansunun üzerinde olan Yeni öncünün malî portesi partinin imkânlarıyla karşılanamazsa. gazetenin yayınlanmasından vazgeçilecektir. Parti yöneticileri, kesin kararın birkaç gün içinde verileceğini ifade etmektedirler.

Hedef: AP

CKMP'nin seçim propagandası süresi içinde hedefi AP'li seçmen kitlesi olacaktır. Tükeş, yurt dışında görevli iken AP'li seçmen kitlesine kur yapmış, bu da şimdi CKMP için bir çeşit yatırım olmuştur. CKMP'li yöneticileri, partinin eski muhafazakâr seçmenlerinden ziyade, AP kitlesinin oyları ilgilendirmektedir. Partinin yetkili bir yöneticisi, bu konuda, AKİS muhabirine şöyle dedi:

"— Biz AP kitlesinin eninde sonun da CKMP'de toplanacağına inanıyoruz. Bu bakımdan hedefimiz, kendimize daha yakın gördüğümüz AP'li seçmen kitlesinin oylarıdır."

Yöneticilerin son günlerde üzerinde en çok durdukları meselelerden biri de, CKMP'li seçmenlere yapılan aleyhte propagandalardır. Genel Merkez, AP'lilerin bu propagandalarını üç grup ta toplamaktadır. Birinci grupta toplanan propagandalarda, AP'lilerin -ço ğunluğunu eski DP'liler teşkil etmektedir» fazla olduğu bölgelerde, 27 Mayıs Devriminin sorumluluğu Türkeşe yüklenmekte ve Menderesin asılmasına Türkeşin sebep olduğu ileri sürülmektedir. Nitekim Türkeş, bu propagandanın yoğun bir yayılma istidadı gösterdiğini sezerek, hemen açıklama yapmak zaruretini hissetmiş ve gazetelere bir demeç vererek, idamların aleyhinde olduğunu yurt dışındayken mektupla bildirdiğini söylemiştir. Türkeşin böyle bir açıklama zorunluğunu hissetmesi manidardır. Türkeşin seçim arefesinde AP'li seçmene hoş görünebilmek veya kendisini bu kitlenin meselelerine adamış göstermek için taviz politikasına devam edeceği anlaşılmaktadır. Ancak, AP'li seçmenin oyunu almak için giriştiği gayret devam ederken, bundan bir süre önce Cumhurbaşkanına gönderdiği mektupla AP'lilerden yakınması, AP'li kitleden alacağı oy sayısını yan yarıya azaltmıştır. Türkeşin, hiç olmazsa AP-lilerin taban oylarını alacağını bilen AP yetkilileri şimdi, CKMP liderinin Gürsele gönderdiği mektubu bastırarak, Egeye ve Anadoluya yaymaktadırlar.

CKMP'lilerin ikinci grupta topladıkları propagandalarda, CHP'ye antipatisi bulunan bölgelerde, Türkeşin CHP'lilerle işbirliği yaptığı ileri sürülmektedir. Üçüncü gruptaki propagandalar ise, özellikle Doğu ve Güney Anadolu Bölgelerinde tezgahlanmakta ve Türkeşin, iktidara geldiği takdirde, kürtleri imha edeceği şeklinde yayılmaktadır.

AP'lilerin bu yoldaki propaganda-

larının ilk tepkisi, geçenlerde Doğu illerinden birinde patlak verdi Türkeş ve arkadaşları partililerle konuşurken, vatandaşlardan uzunca boylu, esmer, çatık kaşlı, palabıyıklı biri, Genel Başkanın yanına sokuldu ve hiddetli bir ifadeyle:

"- Senin ırkçı, milliyetçi olduğunu söylüyorlar. Siz iktidara gelirseniz bizi imha edecekmişiniz" dedi.

Bir an durdu ve:

"—'Doğru mu, bu?'"diye sordu. "

Türkeş, hiç ummadığı bir soru ile karşılaşmıştı. Bir-iki yutkundu, fakat yanındaki partililerden biri Genel Baş kanın konuşmasına fırsat vermedi. Türkeşin çok yakını olduğu sanılan zat, iltifatkâr bir tavır takınarak, vatandaşın kuşkusunu şöyle gidermeğe çalıştı:

"-Bak, Albayımın yüzüne bir bak.' Ama iyice, bak! Biz mi Albayıma daha çok benziyoruz, yoksa sen mi?"

"- Ben,daha çok benziyorum ama, buraya gelen Adalet Partililer niçin böyle söylüyorlar?"

Vatandaşı ikna etmek güçtü. Bunun.AP'lilerin bir propagandası olduğu anlatılmaya çalışıldı.

Bu olay, seçim kampanyası sırasında CKMP liderinin ne gibi müşküller karşısında kendini savunma durumunda kalacağını ortaya koymaktadır.

Hesaplar

Türkeşin başkanlığındaki CKMP'nin seçimlerde kaç milletvekilliği kazanabileceği, halkoyunu olduğu. kadar parti yöneticilerinin de zihinlerini meşgul etmektedir. Genel Yönetim Kurulu üyelerinden bazıları, iyimser bir tahminle, 25-30 civarında milletvekili çıkarabileceklerini söylemektedirler. Ancak, bu tahmin, CKMP için gerçekten iyimserdir.

Parti yöneticilerinin bu konudaki tahminlerinin birbirine uymaması da dikkati çekmektedir. Meselâ Genel Başkan, AKiS'in bu konudaki sorusuna, verdiği yazılı cevapta: "Meclise kuvvetli bir kadro ile gireceğiz" derken, Genel Sekreter Yardımcısı Muzaffer Özdağ, görüşünü söyle açıklamaktadır:

"Bu seçimlerde pek iddialı değiliz. Yalnız Meclise çekirdek bir kadro sokmaya uğraşacağız."

CKMP'nin, seçim masrafı için bütçeden aldığı bir milyon liranın 500 bin lirasını bu seçimlere, geri kalanını da önümüzdeki devre için Genel Merkez ve teşkilât çalışmalarına ayırdığı gözönünde tutulursa, hazırlıkların 1969 için yapıldığı ortaya çıkar.Özdağın sözlerinden de anlaşılacağı üzere, CKMP bu seçimlerde, Mecliste bir grup teşkil edecek sayıda milletvekili çıkarabilmek için uğraşacaktır Bunun için de 10 üyeye ihtiyaç vardır.

Yöneticilerin bir ümidi de, diğer partilerin listelerinden milletvekili seçilecek bazı kimselerin seçimlerden sonra CKMP'ye transferleridir. Yani ırkçıların bir teşekkülde toplanması... Bu konuda Genel Merkezde iyimser bir hava hüküm sürmektedir. Bir CKMP yöneticisi, bazı AP'li milletvekillerinin transfer için seçim sonrasını beklediklerini, AP listelerinden seçimi kazandıktan sonra CKMP'ye gireceklerini söylemektedir. Bildirildiğine göre, bahis konusu AP'lilerin sayısı 10-15 civarındadır. Bunların arasında Hami Tezkan, Hasan Aksay, Ahmet Nihat Akay gibi AP'lilerin bulunduğu, AP'li senatör Hüsnü Dikeçligil ile Fethi Tevetoğlunun da transferleri için Türkeşle temas halinde oldukları ifade edilmektedir.

Türkeş bu konuda, AKİS muhabirinin sorusuna şu cevabı verdi:

"— Bir millî kurtuluş hareketi olan aksiyonumuza iltihaklar olacaktır. Bu maksatla bizimle temasta bulunanlar vardır. Millet, temsil ettiğimiz istikamette birleşecektir."

"Yarının partisi" hüviyetini kazanmak için çabalayan CKMP 48 ilde seçimlere katılmaktadır. Partinin merkez kontenjan adayları, Genel Yönetim Kurulunun bugünlerde yapacağı toplantıda tespit edilecektir.

CKMP'nin yeni lideri Alparslan Türkeşin 30 Ağustos Zafer Bayramı dolayısıyla verdiği demeçte ağsından kaçırdığı şu söz, bu partinin gerçek emellerini ve içyüzünü ortaya koyacak önemdedir:

"— Türk milletinin Zafer Bayramını kutlarken, yeni ufukların yeni fetihleri beklediğini de işaret etmek isterim. *

Yoklamalar

CHP'deki gelişme

CHP Parti Meclisinin aşina simaları

Rüzgârlı Sokağa yeni taşınmış olan Genel Merkezde, haftanın başında Salı günü bir masanın etrafında toplandılar. Çoğu seçim bölgelerinden yeni gelmişti. Yanmış tenlerinden ve memnunlukla parlıyan gözlerinden bunları tanımak mümkündü Lebit Yurdoğlu, Hüdai Oral, Ali İhsan Göğüs, Turhan Feyzioğlu, Bülent Ecevit seçim bölgelerinde başarılı bir mücadele vererek, listelerin birinci veya ikinci sırasına yerleşen bu memnun CHP'liler, büyük mücadeleye başlıyacak formda görünüyorlardı.

Sabahleyin başlıyan toplantının konusu pek can alıcıydı: Genel Merkez kontenjanının ne şekilde kullanılacağı görüşülmeye başlanacaktı. Sabahki toplantıda Nüvit Yetkin, ön seçim sonucunda kaybeden milletvekillerinin listesini okudu. Daha sonra 23 kişilik merkez kontenjanının hangi esaslarla kullanılacağına dair görüşme açıldı.

Ön seçimde oy kullanan delegeler
"Karamanın koyunu, sonra çıktı oyunu"

Hani kazanılmazdı ?

"Bugünkü demokratik rejimimiz içinde, parti esnafı olmaksızın partilerde çalışmanın, mücadele etmenin, oy toplamanın imkânsız bulunduğu çok aydının mazeretidir. Bunların söylediği, partilerin içi öylesine çirkeftir ki, herkes herkese öyle çamur atmaktadır ki, c kadar menfaat dalaveresi rol oynamaktadır ki "namuslu bir insan"ın dayanmasa "lanet olsun" dememesi kabil değildir. Ah, bu aydınların kalpleri memleket askı, hizmet emeliyle doludur ama, partilerde kendilerine yer yoktur ki». Bir takım kimseler köprü başlarını tutmuşlardır, geçit vermemektedirler. Onun için, kendilerinden bu vatan, bu rejim içinde faydalanamamaktadır!

O halde, seçim zaruretti hissedilmeden, is basma gelinebilen bir sistem kuruldu mu, yaşasın, bu büyük kıymetlerin hepsi kendilerini vatan hizmetine hasredebileceklerdir.

Ne demagoji!

Bir adam, daha bit kaç ay önce bir siyasî partiye girdi. Hem de, memleketin en köklü, yani köprü başları tutulmuş, iskeleti en sağlam partisine Bu partinin İstanbul teşkilâtında çalışmaya başladı. İstanbul, parti hayatının en civcivli, çekişmeli, hiziplli olduğu yer... Her kademenin talihi çok, mücadelesi çetin. Hele milletvekili adaylığı, ateşten gömlek. Bu adam, bu genç adanı "Kontenjan Adaylığı" teklifiyle karşılaştı. Reddetti. Reddederken hatırından geçen ' şuydu: Ben siyasî hayatı bir • ömür boyunca yapmak için seçiyorum. Bu hayata bir seçimi kazanarak girersem kendimden başka kimseye güven mediğinii ispat etmiş, imtihanımı vermiş olurum. Ondan sonra, yolumda daha kuvvetli yürürüm.

Kendisini itenler çıktı, kendisini bertaraf etmek isteyenler çıktı, kendisinin aleyhinde çalışanlar çıktı. Çıkmayacak mıydı? Elbette çıkacaktı. Nihayet bir yanşa giriliyordu. Bir talibin eksik olması demek, bir şansın artması demekti. Ama Orhan

Orhan Erkanlı
Bilek hakkı

Erkanlı bütün bunların müsbet gayretle, dürüst mücadeleyle, esinimi çalışmayla, inşanın kendini vakfetmesiyle yenilebileceği gerçeğini bir an hatırından çıkarmadı. Teşkilatı ilçe ilçe, köy köy dolaştı. Teşkilata önce kendini tanıttı, sonra kıymetini kabul ettirdi. Hizipçilik yapmadı. Olduğu gibi **göründü.**

Düşünmek lazımdır ki Orhan Erkanlı siyaset hayatına bir ihtilalin getirdiği adamdır. Bu **adam,** siyasi hayatının başında iktidardan gitmemeyi, orada seçimsiz **kalmayı** marifet addetmiştir ve kabil sanmıştır. Bunun peşlinde **koşmuş,** bu hatasının kefaretini ödemiş, ama gözündeki perdeyi-- açmayı bilmiştir. Evvela partilisinin, sonra halkın karşısına çıkmak, "**ben** buyum" demek, seçilmek ve seçilmenin verdiği kuvvetle kafada tasarlanan iyi niyetleri gerçekleştirebilecek mevkiye gelmek.

Orhan Erkanlı bunun kabil olduğunu ispat etmekle Türkiyenin bütün aydınlarına, köşesinde oturup gevezelik yapmasının mazeretini "partilerde bizim gibilere fırsat vermezler ki" de 'görmek isteyenlere derslerin en mükemmelini vermiştir. Orhan Erkanlı C.H.P. gibi bir partinin İstanbul gibi bir ilindeki aday listesinin 2 numarasına bileğinin hakkıyla gelip oturmuştur. Bu, sadece' kendisinin çalışmasının neticesidir. Demek ki, ıslanmayı göze alan pek âla yüzüyor.

Fakat, hem yüzmeye hevesleneceksin, hem ıslanmayacaksın! Nerede bu bolluk, canım efendim?.

Fazla tartışma olmadan üzerinde anlaşmaya varılan husus, Genel .Merkez; kontenjanının çeşitli gruplar arasında bölünerek dağıtılmasıdır. Bu gruplar işçi,kadın, 27 Mayısça emekli subaylar, kaybeden milletvekilleri, CHP üyesi olmıyan kaliteli isimler ve transfer gruplarıdır. Ancak, bundan sonrası biraz tartışmalı geçti. Her grupa kaç milletvekilliği ayrılacağı, bu derginin basıldığı âna kadar üzerinde anlaşmaya varılamayan bir konu oldu. Meselâ Bülent Ecevit, daha önce üzerinde prensip kararına varıldığı gibi 6 işçinin kon tenj andan yararlanması gerektiğinde ısrar ediyordu. Ecevit, Parti Meclisi ekseriyetinin kendisini desteklemesiyle mücadelesinde başarıya ulaşacağa benzemektedir.

Kontenjanın kullanılmasında. CHP' lileri iki fikir etrafında i toplayan bir diğer meşale de,' "kararın tamamen Genel Merkez tarafından, mı verilecegi.Yoksa Teşkilâtın durum, ve eğiliminin de dikkate alınarak mı tesbit yapılacağı" idi. Özellikle seçim bölgelerinden gelen Parti Meclisi üyeleri ve meselâ Lebit Yurdoğlu, bu konuda, Teş kilâtın durumunun dikkate alınması fikrini savundular. Paha sonra ise, kontenjan adayları üzerinde ne şekilde oylama yapılacağı tartışıldı. Bir grup, bir ekip tarafından bir kontenjan bölünüm taslağı hazırlanmasını ve görüşmelerin bu taslak üzerinde açılmasını isterken; Feyzioğlu, her ismin teker teker oylanmasında ısrar ediyordu. Neticede, ikisinin ortası bir yol üzerinde" anlaşmaya varıldı.

Bir çiçek, bin böcek

Öğleden sonra merkez kontenjanı aday adaylarının listesi okundu. O zaman anlaşıldı ki iş çok zordur. Okunan listede 200'den fazla isim vardı.

Ancak kontenjanın kullanılmasını umulmadık şekilde zorlaştıran mesele, bugünlerde, yalnız CHP'yi değil bütün partileri uğraştıran meseledir. Bu parlâmento kadrolarının ön seçimlerde tahminlerin üzerinde fire vermiş olma sidir. CHP'de en büyük sürpriz. Meclis Başkanı Fuat Sirmenin Rizede listenin, seçilmiyecek kadar altına düşmüş olmasıdır.

CHP'li milletvekillerinden listelere giremiyenler veya seçilemiyecek kadar alta düşenler arasında şu isimler var-

dır: Şevket Raşit Hatipoğlu, Mehmet Geçioğlu, Zeynel Gündoğdu, Ali Şakir Ağanoğlu, Naim Tirali, Mustafa Kemal Karan, Samet Kuzucu, Bahri Bahadır, Ahmet Fırat, Yusuf İzzettin Ağaoğlu.

Buna karşılık, ön seçimlerde CHP listelerinin başında yer alan yeni ve genç isimlerden bazıları ise şöyle sıralanmaktadır: Orhan Erkanlı, Hayrettin Uysal, Mustafa Ok, Kemal Yılmaz.

Gelenlerle gidenler karşılaştırıldığı takdirde, CHP'nin derin ve kendisine yeni hamleler yaptırtacak bir soluk aldığı derhal farkedilecektir. Ortanın solundaki reformcu bir CHP'ye yakışmıyacak politikacılar, şuurlu bir teşkilât tarafından tasfiye edilivermişlerdir; Buna karşılık, "ortanın solunun ne olduğunu anlıyamaz" diye hafife alınan CHP teşkilâtı, listelerin başına herbiri reformcu ‚genç ve dinamik birer ümidi yerleştirivermiştir.

Üçüncü Koalisyonun genç ve reformcu Bakanları, girdikleri illerde ya liste başı, ya da ikinci olmuşlardır. İstanbul teşkilâtı da pırıl pırıl, genç Ve dinamik bir listeyi seçmiştir. İsimleri kıymet olarak bilinen Coşkun Kırcaları, Suphi Baykamları, hattâ Selim Sarperleri Teşkilât harcamamıştır. Bu sonucun alınmasında Ali Sohtoriğin olumlu gayretleri inkâr edilemez. Diğer illerde de CHP'liler şaşılacak bir olgunluk göstermişlerdir. Orduda Feridun Cemal Erkinin liste başı yapılması bunun delilidir. Buna karşılık, ihmale uğrayan Ankaranın aldığı sonuç -Aksalın liste birinciliği dışında- pek parlak değildir. Ankara listesinin seçmen karşısına çıkacak hale gelebilmesi için, herhalde Genel Merkez kontenjanları ile şöyle iyice tashih edilmesi gerekecektir.

Netice olarak, ön seçimler CHP'ye zarar getirmemiş, fakat büyük hamleleri, sert mücadeleleri ehliyet ve başarıyla yürütecek bir kadro sağlamıştır.

AP'deki zelzele

Bu hafta Pazartesi günü öğleden sonra, AP Genel Merkezinin birinci katında bir odada konuşuluyordu:

"— Ahmet Savrun ne oldu?"
"— Gitti!"
"— Ya Alâeddin Eriş?"
"— Oda gitti!.."
"— Hüsamettin Gümüşpala?"
"— Gitti!!!
"— Hürrem Kubat?'»
"— O da öyle!.,"
"— Yapma yahu! Ya Cevdet Perin, ya Ömer Faruk Sanaç, ya Refet Aksoy, ya Hilmi Aydınçer, Baha Cemal Zağra, Ahmet Gürkan Ziya Uğur?„"

Bu sorunun cevabı kocaman bir ses sizlikten ibaret kaldı. Bütün bu isimler, listelere giremeyen AP milletvekillerinden sadece bir kısmıdır, Ön seçim ler AP"yi bir zelzele gibi sallamış, "Değiştirme Birliği" diye adlandırılan AP teşkilâtı insaf filân tanımadan gelip listelerin ilk sıralarını işgal etmiştir. Bu gidenlere karşılık, AP'de liste başlarına yerleşenlerin kimler olduğu şu isimlerden anlaşılabilecektir: Yüksel Menderes, Nilüfer Gürsoy -Bayarın kızı-, Mustafa Tayyar -Bayarın yaveri-, Neriman Ağaoğlu, Hüseyin Polatkan, Aziz Zeytinoğlu, Nizameddin Erkmen... Bunlardan başka eski DP milletvekillerinden Kâmil Ocak, Tabir Akman, Bekir Baykal ve Mahmut Koloğlu da AP listelerinin güllerindendirler. İzmir Adalet gazetesi sahibi Zeki Efeoğlu ile eski Kayseri Lisesi Müdürü Mehmet Ateşoğlu da -bir törende, öğrencilerin eline "İslâm ümmetindeniz" pankartları veren Ateşoğlu- liste baslarına oturan ve yeni AP kadrosunu meydana getiren tiplerdendirler. Bu isimler okunduktan sonra, -Bunlara kontenjandan, Turhan Dilligil gibi tipler de katılacaklardır- gelecek günlerde ve Parlâmentoda AP'nin nasıl bir hüviyet taşıyacağım kestirmek zor değildir. Bir AP'linin deyimiyle, "AP gitmiş ve DP gelmiş"tir...

Şimdi, kaybeden AP'liler oflaya palaya Genel Merkezi istilâ etmişlerdir. Şu birkaç gün içinde, Ulus sineması-nın üzerindeki binada birkaç cinayet işlenmezse, mesele umulandan çok ucuz kapanmış olacaktır.

Öteki partiler ön seçimlerde pek büyük meselelerle karşılaşmamışlardır Bunların Parlâmentoya girecek isimleri zaten, Genel Merkezlerde konten, janla tayin edilecektir. Sadece Bölükbaşı, oynadığı bir oyunla kontenjan sayısını da arttırmış, MP'nin kim demek olduğunu bir defa daha ortaya koymuştur. Bölükbaşının yaptığı, Seçim Kanunundaki bir boşluktan faydalanarak, seçime gireceği illerden 14 ünde ön seçim yaptırmamasıdır. Bu illerin listelerini Bölükbaşı, bir gece aktedron aldıktan sonra, sabaha kadar "kendi kendine" düzenleyiverecektir.

Partiler, kontenjan adayları ile birleştirecekleri kesin listelerini 3 Eylülde Yüksek Seçim Kuruluna vereceklerdir Ancak bu kesin listeler belli olduktan sonradır ki 10 Ekim seçimleri üzerinde bugüne kadar yapılan spekülasyonla* "tahmin" denilebilecek bir hüviyet kazanacaktır.

(AKİS: 502)

Petrol

Bir başka sendikacı

Türkiye Petrol Kimya ve Atom İşçileri Sendikası Başkanı Ziya Hepbir, bundan 7-8 ay önce, Türkiye Petrolleri nin "yabancı petrol şirketlerine nazaran ne kadar büyük fedakârlıklara katlandığını" kendine mahsus şatafatlı ifade ile ilân etmişti. Hepbiri bu şekilde konuşmaya iten başlıca sebep, 13 Ağustos 1964 tarihinde Petrol-İş Sendikası ile TPAO arasında imzalanan ve işçilere 9 milyon liralık munzam ücret artışı ve sosyal yardım sağlıyan iki yıllık toplu sözleşme idi. Hepbir o günlerde bu toplu sözleşmeden o kadar memnundu ki, İstanbulda üniversiteliler önünde düzenlenen bir açık oturumda TPAO yöneticilerini şiddetle övmüş, imzalanan toplu sözleşmeyi 3 bin nüsha olarak bastırmış ve bir başarı örneği olarak dağıttırmıştı.

Aradan geçen zaman çok şeyleri değiştirmiş olmalı ki, son günlerde Ziya Hepbirin söz ve davranışlarında 180 derecelik bir dönüş görülmektedir.

İhsan Topaloğlu basın toplantısında
Müdâfaa en iyi hücümdur

Şimdi, Hepbirin söylediği özetle şudur:

"— Türkiye petrolleri işçi haklarını gaspetmektedir. Yöneticileri istismarcı dır. Bu ortaklıkta milyonlarca lira kör kuyulara gömülmektedir. Petrol-İş Sendikası bu işletmede grev yapmaya kararlıdır!"

Bîr petrol savaşının şiddetle yürüdüğü şu günlerde ,zamanında bu sava-ı desteklemiş bir sendikacının, mücadelenin bayrağını elinde tutan bu millî kuruluşa, yabancı şirketlerin üslûbu ile hücuma kalkışması, doğrusu, anlaşılır gibi değildir.

Kafalarda çok şüpheler yaratan bu olayın dünden bugüne gelişmesi şöyledir:

Petrol-İş Sendikası ile TPAO, 13 Ağustos tarihinde, 2 yıl süreli bir toplu sözleşme imzalamışlardır. Bu sözleşme TPAO'da çalışan işçilerin durumunu, Hepbirin 8 ay önce itiraf ettiği gibi, çok parlak ve emsallerinin çok üzerinde bir duruma getirmiştir. Meselâ bir odacı, bu toplu sözleşme ile 800 lira para alabilecektir. İki yıl yürürlükte kalması gereken bu sözleşmenin bir maddesinde "Ancak 1 Nisan 1965 tarihinden itibaren taraflar, içlerinden birisinin çağrısı üzerine toplanarak, ücret ve ücretlerle ilgili konularda yeniden, müzakere yapabilecek ve karara varabileceklerdir" şeklinde bir kayıt yer almıştı. Büyük ve olağanüstü değişiklikler gözönüne alınarak sözleşmeye konulan bu kayıt, böyle bir durum olmadığı halde, aradan 7 ay geçince Ziya Hepbirin elinde bir silâh haline gelmiştir. Petrol-İş Başkanı, bundan kısa bir süre önce, bu maddeye dayanarak, TPAO'nun karşısına çıkmış ve ortada hiç bir toplu sözleşme yokmuş gibi davranarak, ücret ve sosyal haklarda ölçüsüz isteklerde bulunmuştur. Vardiya primlerinin 3 misli, aile zammının 4 misli artırılması, fazla mesailerin yüzde 50 değil yüzde 75 zamlı ödenmesi, ücretlere dörder derece zam yapılması bu istekler arasındadır. Bu istekler kabul edilirse, meselâ bir odacı 800 lira değil 1000 lirayı aşkın bir ücret alacaktır!

Kimin parmağı?

TPAO, bu duruma rağmen istekleri tamamen reddetmemiş ve bütün işçilerin ücretlerine bir derece zam yapmayı, yemek paralarım da 3 liradan 3,5 liraya çıkarmayı kabul etmiştir. Bu arada, Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç ve Hükümet de araya girmiş, TPAO bütün ücretlere günde 325 kuruş zam yapmayı -bu yılda 2,5 milyon lira tutmaktadır- kabul etmiş, Sendika da buna prensip olarak "Evet" demiştir.

Tam bu sırada Ziya Hepbir yurt dışına Avrupa ve Amerikaya-, muhtemelen bir davete uyarak, birkaç ay süren bir geziye çıkmıştır. İşte, ne olmuşsa bundan sonra olmuş ve Hepbir, seyahatten dönünce, daha önce evet dediği anlaşmayı da kesip atarak, "grev yapacağım" diye tutturmuştur. Üstelik bununla da yetinmemiş, TPAO' nun yöneticilerine, politikasına ve çalışma şekline tam bir salvo ateşi açmıştır. Hükümetin iki defa ertelediği bu grevi, Hepbir 13 Eylülde uygulıyacağını söylemektedir.

Türkiye Petrolleri Genel Müdürü İhsan Topaloğlu, geçtiğimiz haftanın sonunda bir basın toplantısı yaparak, Hepbirin iddialarına ve ithamlarına cevap vermiştir. Topaloğhu basın toplantısında bir ara şöyle demiştir. '

"— Ziya Hepbirin ilk sözleriyle Amerika seyahatinden dönüşte verdiği beyanat arasındaki korkunç tezadın nereden ileri geldiğine dair takdiri, umumi efkâra bırakıyoruz!"

Türkiyedeki sendikacılar arasında, eğlence hayatında en çok para sarfeden ve hakkında çeşitli yönlerde en sık dedikodu dolaşan kimse olarak bilinen Ziya Hepbir, bu son davranışıyla sadece kendisine değil, türk çalışma hayatına da çok büyük bir darbe vurduğunu anlamamakta ısrar etmektedir. Fakat, yabancı petrol şirketlerinin ekmeğine en çok yağ süren kimselerin itibarlarını ne çabuk kaybettiklerine dair örnekler çoktur ve Hepbir adı da bugünlerde bu örneklere eklenmiştir.

Fazla güneşte durmaktan
ileri gelen
baş ağrılarına karşı

GRİPİN

F A Y D A L I D I R

DIŞ GEZİLER

Rusya

Tokerler Sovyetler Birliğinde
"Rusyadan sevgilerle"

Perşembe

Balkon kapısının basma perdelerini açtığım zaman güneşli bir gün odaya doldu. Aşağıda yeşil, sübtropikal ağaçlarla süslü, itinalı bir park uzanıyordu. Biraz ilerdeki asfalt yol sakindi. Soçide hayat henüz başlamamıştı. Başucumdaki saate baktım. Altıya gelmemişti. Yazın ortasında, Karadenizin rus sahilinde sabah daha da erken o. luyor. Vakit geçirmek için, masanın üzerine bırakılmış renkli, ingilizce, fransızca veya almanca broşürlerden birini aldım. Soçiyi anlatan, itinalı basılmış bir katlama. Biraz karıştırdım. Turistlere tavsiyeler kısmına geldiğimde gülmekten kendimi alamadım. "Erkekler için sokaklarda şort, şayanı tavsiye bir kılık değildir" deniliyordu. Kadınlar için "sayanı tavsiye kılık" ise şehir kıyafetiydi. Halbuki Soçi bir sayfiye, bir dinlenme, bir plaj şehri. Sovyetler Birliğinde idare lâubalilikten fazla hoşlanmıyor. Soçide, hey. keller bile hep örtülü. Ya bir don, ya bir mayo giydirmişler. Tabii Leonid böyle bir özel kapalılığı reddetti "Çıplak bir tane heykel göster bakayım, bana" dedim. Soçide çok aradı ama, bulamadı. Leonid böyle bîr heykeli ancak Leningradda gösterebilecek, fakat bu, çarlık devrinden kalma bir âbide parçası olduğundan iddiasını kazanamayacaktı.

Ruslar için -daha doğru tâbirle Sovyetler için - her şey söylemek mümkün, şık olduklarını ileri sürmek imkânsız. Halbuki bilhassa kadınlar şıklığa son derece meraklı. Sovyetler Birliğinin moda merkezi, Doğu Almanya. Batılıya Paris neyse, rusa Doğu Almanya o. Bazen radyo ve televizyonda Doğu Almanyadan elbise geldi diye ilân olundu mu kadınlar, sabahın beşinde, bunları satan dükkânın önünde kuyruk oluyorlar. Kadınlarla şık olmaması şıklık ölçülerinin değişikliğinden ziyade bunların fazla mesafeyle takip edilmesinden. Yoksa, meselâ "şık hanım. lafın başları pek itinalı. Fakat moda, bundan yirmi sene evvelki moda: permanatlı, kıvır kıvır saçlar. Kıyafetler de öyle. Büyük şıklık, şeffaf naylon blüzlar, elbiseler. Güzel yüzlü bir kadın veya yakışıklı bir erkek görüyorsunuz. Bir gülüyor: Bir sıra altın diş!

Tabii bunlar, bakımlı kimseler. Ekseriyet, bir eski tâbirle, mühmel kılıklı. Soçide erkeklerin umumî kıyafeti buruşuk bir pantalon, çoraplı bir ayağa geçirilmiş sandal ayakkabılar, yakası açık frenk gömleği ve başta fötr şapka. Şapka bazen hasır oluyor. Rus, nedense, traş olmaktan da fazla hoşlanmıyor. Kadınlara gelince onlar, yollarda taş kırmak dahil bir çok ağır iş yaptıklarından dolayı ne ellerine bakıyorlar, ne yüzlerine..

Uzun uçak yolculuklarında laf lâzım ya.. Bunu, karımla, Soçi-Leningrad arasında, rahat İlyuşinle uçarken konuştuk. Bizde de kadının, taş kırmada değil ama tarlada çalışan kadının, yani kadınlarımızın büyük ekseriyetinin kendine bakacak hali mi vardır?, Fakat şehirde kadın, rus şehrindeki kadına nazaran çok daha bakımlıdır. Bizim bir şehrimizde kadının manzarası, Sovyetler Birliğindeki bir şehirde kadının manzarasından farklı. Mesele, bu.

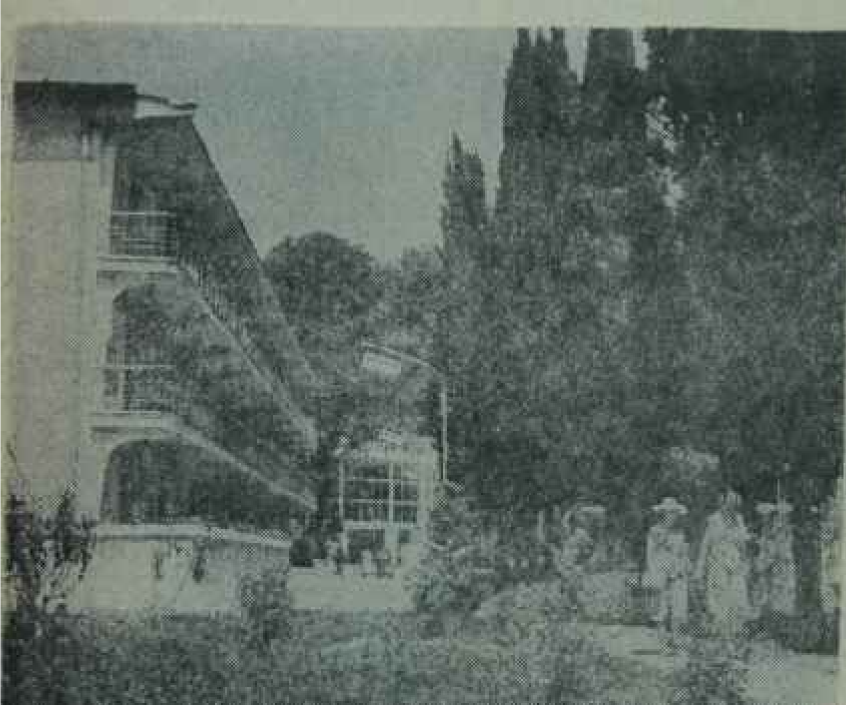
Moskovada, Gazeteciler Birliğinde, ev sahiplerime neler görmek istediğimi anlatırken bâr sovkozu gezmek arzusunu söylemiştim. Soçi civarında bir çay sovkozunu seçtiler.- Biraz sonra oraya gideceğiz. Giyindik ve kahvaltıya indik. Kararımız dokuzda yola çıkmak, onikide dönmek, üçe kadar denize girmek, biraz istirahat ve şehrin dünden kalan kısımlarını dolaşmak. Akşam, bir başka otelin lokantasında yemek yiyeceğiz.

Sovyetler Birliğinde böyle bir hesap, Sovyetler Birliğini ve onun lokantalarım hiç bilmemek demek. Leonid bir akşam evvelden, bütün teferruatıyla kahvaltımızı ısmarlamıştı. Fakat bunların, zamanında masamıza gelmesi ne mümkün? Bekle babam, bekle.. Saat dokuz oldu, sat dokuzu geçti, saat dokuzbuçuk oldu, saat dokuzbuçuğu geçti. Bir kaç şey geldi ama, çay gelmedi. Bizi çay sovkozuna götürecek Zim, yeni şoförüyle kapıda çoktan bekliyordu. Baktım ki olacak gibi değil, işi şakaya boğdum:

"— Haydi, kalkalım. Bu Rusyada istihbarat teşkilâtı mükemmel. Bizim çay sovkozuna gideceğimizi biliyorlar, çay vermiyorlar. Çayı, çay sovkozun. da içelim diye.."

Gülerek kalktık.

Gittiğimiz sovkozun adı, Dagomiski. Çerkesce, "yağmurlu yer' demek. Toprak sahibi olmanın yasak bulunduğu Sovyetler Birliğinde tarım alanının iki ünitesi mevcut: Sovkozlar ve kolhazlar. Kaba bir tarifle, Sovkoz dev-

Soçide Sputnik kampı
Her milletten gençler dizdize

let çiftliği. Kolhoz, kolektif çiftlik.

Dagonüski sovkozunua 1400 işçisi var .Genişliği 2800 hektar. 1948'de kurulmuş. Üzerinde 11 bin kadar nüfus yaşıyor. Köy evleri mevcut, şehir evleri, yani apartmanları mevcut. Arazisinin 1400 hektarı çay tarlası, fındıklık ve meyvalık. Okulları var, kreşleri var, sineması var, Medeniyet Sarayı dedikler;, gene o kültür salonu var. Yani, bizim anladığımız mânada çifttikten çok, bir bölge. Bizi sovkozun merkezinde, sovkozun müdürü karşıladı. Gözlüklü, uzunca boylu, orta yaşlı, sağlam yapılı bir adam. Mesleği tarımmış. "Evvelâ gezelim, görelim. Sonra oturur, konuşuruz" dedi. Bir itirazımız olmadı. Tekrar otomobillere bindik ve dolaşmaya çıktık.

Sovkoz, tabiatı itibariyle bütün çiftlikler gibi. Dağlarda çay tarlaları set set. Tabii,, mükemmel bir şekilde sulanıyor. Çalışanların büyük bir kısmı kadın. Müdür, kadınların erkeklerden daha iyi çalıştıklarını söyledi. Galiba bu. Karadeniz, sahillerinin bir özelliği. Za_ ten bölge, tıpkı bizim Rizeye benziyor. Rizenin çayı daha iyiymiş. Dagoiniski sovkozundan yılda 1100 ton çay, 1000 ton meyva, 70 ton fındık ve 50 ton tütün elde ediliyor. Bölgenin yolları iki kısmı Bir kısmı asfalt şehir yolları. Diğeri, daha mütevazı köy yolları. Kirkorun radyolu, televizyonlu, gaz ocaklı ve buz dolaplı evini. Dagomiski sovkozunda gördük, balını orada, yedik. Ev mütevazi bir köy eviydi ama içinde, bizim köylerde hayâl edilmeyen bu âletler vardı. Sovyetler bunlarla hemen bütün evleri donatmışlar. Bu reddedilmez bir gerçek.

Özellikle görmek istediğim bir şey olup- olmadığını sordular. Tabiat dün. yanın her tarafımda, tabii, iklimine göre aynı bulunduğuna göre "yok" cevabını verdim. "Bana asıl bir sovkozun idare tarzını ve prensibini anlatın" dedim. "Peki" dediler. Tekrar merkeze dönüyorduk ki apartmanlardan birinde de bir daire gezmeyi arzuladım. Mutad üzere, kendim bir tanesini gösterdim. Onu dolaştık. Sahibi bir kreşte bakıcıymış.Evde annesi vardı. İki oda. küçük mutfak, küçük banyo. Üç kişiymişler: İki kız kardeş ve anne.

Kreş lâfı böyle açıldı. Adeta kendiliginden, bir kreşi gezmemiz farzoldu. Hikâyenin devamı itibariyle önemi vardır: Teklifi onlar yapmadılar. Konu oraya geldi. Yanımda eşini bulunduğu için bu, beklenilir bir ziyaretti de..

Kreş, sovkozun merkezinin tam karşısındaydı. Oraya yöneldik. Bahçe içinde bir bina. Bahçede, bir ağacın altında, çoğu sapsarı, mavi tulumlar giymiş, üç ilâ altı yaşları arasında otuz kadar çocuk, başlarında üç öğretmen, ufak taburelere oturmuş şarkı söylüyorlardı Bizi görür görmez hemen fırladılar, bize doğru koştular. Her birimize çocuklardan bir kaç tanesi sarıldı. Aman, ne sıcak kanlı şey. ler. Boynumuza afaldılar, öpüştük, koklaştık. Hani, ellerinde buket haline geiçirilmiş, yani sapları bir kâğıt içinde bağlı, hasar buketler olmasaydı, yakalarımıza taktıkları rozetleri cepte. rinde taşımadaydılar ve çocuklardan suratı asık, şipşirin bir tanesi, öğretmenlerinin ikazına rağmen yerinden kıpırdamamazlık etmeseydi, neredeyse bu coşkun kaırşılamanın bir hazırlık neticesi değil, rus tabiatının bir icabı olduğuna inanacaktık! Sovkozun müdürü "İşte, bizim çocuklar böyledir" dedi. Başöğretmen "Sizleri pek sevdi. ler» diye ilave etti. "Yaa! Öyle, öyle." dedik' Herkes memnun oldu. Ama bizim Leonid, tabii benim dilimden bir kaç gün kurtulamadı. Böyle bir tertibe ne lüzum vardı ki.. İşte! .Eski âdetler yeni nesillerden bile silinip çıkmıyor ve teftiş fırçası" her memlekette, her rejimde bulunuyor.

Sovkozun merkezine gittik. Müdürün masasının karşısına oturduk. Demlik ve çaydanlık geldi. Nefis çaylarımızı yudumlarken müdür önce anlattı, sonra sorularımı cevaplandırdı.

Sovyetler Birliğinde kendi hesabına tarım yapmak yok Sovyet vatandaşları ancak bir küçük bahçeye sahip olabiliyorlar. Orada, eğlence kabilinden bir şeyler yetiştirirlerse onları satıp parasını alabiliyorlar. Ama bu. devede kulak. Tarım alanında sovyet vatandaşı ya kolektif çiftlik kolhozda, ya devlet çiftliği sovkozda çalışıyor. Her İki halde de, kaba çizgilerin dışında emeğinin karşılığını ortak fondan veya devletten alıyor. Kolhozun veya sovkozun iştleri iyi giderse o ünitenin mensupları rahat ediyorlar.İşler iyi gitmezse sıkımla çekiyorlar. Bu sıkıntı bazen "tarifsiz sıkıntı" olabiliyor.

Bir sovkozda, esas norm. Sovyetlerin katı plânlı ekonomisinde her sovkozun on yıllık bir süre içinde ne kadar mahsul vereceği önceden tayin ediliyor. Tabii kolhozlar da plânın bir parçası. Dagemiski sovkozu her sene 1100 ton çây sağlamakla mükellef. Bu çayı, civardaki fabrikaya satıyor. Bu satıştan kâr sağlıyor.

Çayın maliyetine giren unsurlar şunlar: Maaşlar, malzeme bedeli, amortisman, sosyal hizmetler, tamir ücretleri.. Satış fiyatıyla maliyetin arasındaki fark, kârı teşkil ediyor. Bu kârın yüzde

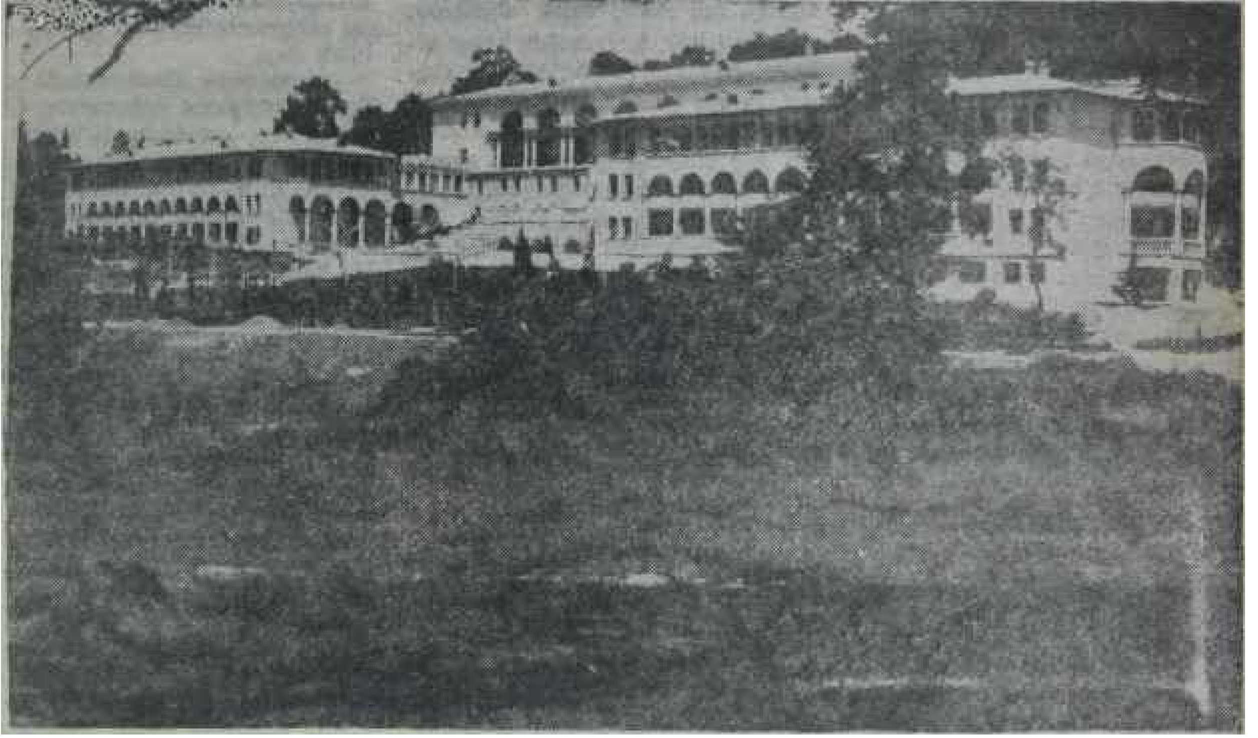
60'ı devlete ait, yüzde 40'ı sovkoza kalıyor.

Şimdi, sistemi anlamak için bir kaç noktayı bilmek lâzım. Norm nasıl tayin ediliyor? Normu tayin eden, Plânlama Teşkilâtı. Dagomiski sovkozunun müdürü, kendi sovkozunun 1970 yılına kadar senede ne kadar çay istihsal etmesi gerektiğini biliyor. Bu tâ, 1960'dan beri böyle. Yani 1960'da diyorlar ki: Dagomiski sovkozu 1961'de şu kadar, 1969'da şu kadar çay istihsal edecek. Bu norm, kafadan tayin edilmiş bir rakkam değil. Dagomiski sovkozu, bulunduğu bölgenin belediyesine bir teklif

Sovkozlarda çalışanlar, bir bakıma devlet mamuru. Fakat, devlet memurundan farkı, çalışsın veya çalışmasın, normu tuttursun veya tutturmasın bir belirli ücreti almıyor. Belirli ücret, belirli norm tutturulursa ele geçiyor. Sovkoz normu tutturamadı mı, bütün hesaplar altüst oluyor ve ceremeyi sovkozun idaredleriyle birlikte sovkozun mensupları çekiyor. Buna mukabil, norm aşıldı mı, herkes bayram ediyor. Zira, Dagomiski sovkozunda çay normu senede 1100 ton değil mi? Eğer 1300 ton çay elde edilirse fabrika bu 200 ton fazlayı 1100 tonu aldığı fiyattan fazlaya

göre.. Şimdi, sovkozda otuz grup var. Bu otuz grup istihsalin normun üstünda olmasına çabalıyor.

Sistemdeki sunilik, normla birlikte fiyatların da önceden ve aynı merkez tarafından tayini. Arz ve talep kaidesi Sovyetler Birliğinde fiyatları etkilemiyor. Çünkü serbest bir piyasa yok. O itibarla maliyet de, kâr da hep devletin tayin ettiği meblâğlar. Bunu, sadece istihsal miktarı değiştiriyor. İstihsalin fazlalığı veya azlığıdır ki sovkoz mensuplarının hayatlarım etkiliyor. Kolhozlarda istihsal unsuru daha da önemli. Zira kolhozlar, içinde daima

Soçideki dinlenme evlerinden biri
Müşterisi: İşçiler

yapıyor. Teklif tetkik ediliyor. Sovkozun arazisinin verimliliği, imkânları, çalıştırdığı ve çalıştıracağı işçi adedi, bunun gibi düzinelerle unsur inceleniyor. Yoksa, Moskovada bir merkezin koca Sovyetler Birliğinin şurasındaki, şurasındaki, şurasındaki şu sovkozun, şu kolhozun on yıl müddetle senede şu kadar çay, şu kadar buğday, şu kadar arpa yetiştirmesi lâzım geldiğini kararlaştırması imkânı mı var? Zaten, Sovyetler bile tarım meselesini hallededemişler. Her halde, sistem değiştirmeden- de kolay kolay halletmelerine imkân yok.

alıyor. Halbuki, sabit masraflar aynı kaldığı için 200 ton fazlanın maliyeti de daha ucuz. Sovkoz eline geçen ekstra parayla prim veriyor, sosyal hizmetlere daha çok tahsisat ayırıyor, sovkoz içinde daha rahat bir hayat sağlıyor.

Dagomiski sovkozunda ortalama maaş, ayda 70 ruble. _ 1 ruble 10 lira - En düşük ücret 45, en yüksek ücret 140-150 ruble. Herkes maaşını onbeş günde bir alıyor. Sene sonunda primler ödeniyor. Her bir ruble için prim olarak 30-58 köpek düşüyor. Maaş sabit değil. Her ay- değişiyor. Çalışmaya

devletin eli bulunan kendi öz fonlarına bağlı. Mahsulün kötü olduğu yıllarda bölge halklarının perişan hale gelmesi bundan.

Dagomiski sovkozunda. 1400 işçi var ya. Buna mukabil, sovkozdaki bürokrat ların adedi 23. Şımartılanlar, çocuklar Her beş çocuğa bir bakıcı düşüyor

Öğleye doğru sovkozdan ayrıldık. Bol virajlı yollardan geçerek Soçiye döndük. Hem yeni şoförümüz daha akıllı, hem biz daha akıllandık. Bu sefer, plajların iyisine gittik. Plajlar bedava. Ama, İnturistin yabancılar için özel plajları var. Kapıları kilitli. Belir-

li otellerin müşterilerini alıyorlar. Bizimki bunlardan biri. Onun hemen yanında bir halk plajı var. o, tıklım tıklım.

Vaktiyle, ruslar çıplak denize girerlermis.. Arıtk, öyle şey yok. Ama, herkesin de mayosu mevcut değil. Bir çok kadın, plajda don ve sutyenle Rus kadınlarından ekserisi, kahir ekseriyeti, fazla iri. hattâ şişman olduğu için bu, pek lâtif bir manzara teşkil etmiyor. Bizim özel tenha plajda, öteki kalabalık halk plajını dolduranlanın gıppa eden nazarları altında yüzdük, güneşlendik. Sahil çakıl olduğu için tahta sıralar koymuşlar. Onların üzsrinde yatılıyor.

Ben denizdeydim ki bizim tarafa hırpani-kılıklı biri geldi.Turist olmadığı her halinden belliydi. Denizin kenarında soyunmaya başladı. Ceketini çıkardı, gömleğini çıkardı, pantalonunu çıkardı ve ayağını çıkardı. Evet, ayağını. Ayağı takmaydı. Ayağını elbiselerinin yanına koydu, zıplayarak denize daldı. Bir harp mâlûluymuş. Sovyetler Birliğinde inanılmaz sayıda sakat var. Bunlar, yirmi milyon rusun hayatına malolan İkinci Dünya Harbinin yadigârı. Onlara imtiyazlar tanımışlar. Meselâ, özel plajlara gelip denize giriyorlar. Bu, imtiyazlarından basit bir tanesi.

Sovyetler Birliğine giden bir kimsenin bazı kelimeleri öğrenmemesi imkânsız. "Drujba" dostluk demek. "Trud", emek,' "Narodi", milletler. Bunlar, her yerde asılı her ibarede geçiyor. İçlerinde en çok rastlanılanı, "Mir". "Mir", barış demek. Sovyetlerin verdikleri ölüler ye köşe başında karşıya çıkan sakatlar hatırlanacak olursa, bu "Mir» arzusunun suni bulunmadığım farketmek zor değil Harpten çok çekmiş milletlerin harp istememeleri son derece tabii.

Öğle yemeğini, bizim otelin lokantasında geç yedik. Biraz dinlendik, gezmeye çıktık. Karadenizin kuzey sahilleri de, güney sahilleri gibi bir cennet. Şehrin biraz ilerisinde, Sputnik adım taşıyan bir gençlik kampı mevcut. Her milletten genç kız ve erkekler orada tatil geçiriyorlar. Büyük Ahun dağı var. Tepesinde bir kule. Deniz seviyesinden 663 metre yükseklikte. Bütün Soçi ayaklar altında Kulenin biraz ilerisinde bir lokanta bulunuyor. Oraya çay içmeye gittik. Tam bizim Zimin yanına bir başka Zim parketti. İçinde bir albay ve ailesi. Albay, resmî Zirai ile ailesini seyrana çıkarmış. Dünya, her tarafta aynı. Lokantaya bir fransız turist kafilesi gelmişti. "Şunlara bir oyun yapayım" dedim. Göğsümde, sovkozun kreşindeki çocukların taktıkları rozet vardı. İr bir kızıl yıldız. Onunla, fransızların masaları arasında, kendime esrarengiz bir hava vererek dolaştım.İki yaşlı fransız kadını baktılar, baktılar, sonra, benim fransızca anlayacağımı hatırlarına getirmeksizin "Lokantanın komiseri galiba" dediler. İnsanlar nasıl, görmek istediklerini görüyorlar! Rusya, bu. Lokantada komiser olmaz mı? Eminim ki o kadınlar Fransaya döndüklerinde, hem de yemin ederek, lokantalarda yakası kızıl yıldızlı komiserlerin dolaştığına ahbaplarına, arkadaşlarına anlatacaklar. Rusyaya ait hikâyelerin bir çoğu bundan daha esaslı değil.

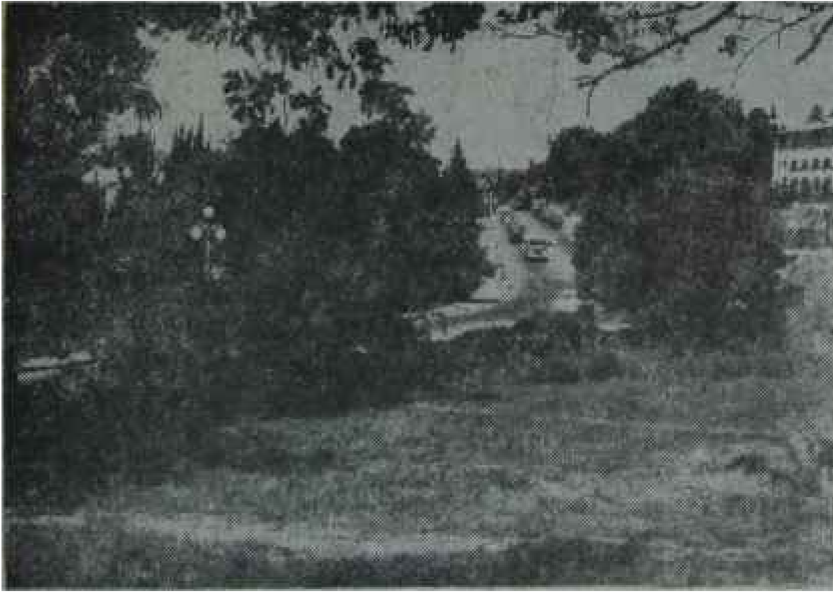
Bizim Zime döndüğümüzde radyo türkçe söylüyordu. Ankaraymış. Öğrendik ki yeni şoförümüz de Türkiyeden bir ermeni. Arsak. Bir gün sonra, Arşağın da mükemmel türkçe konuştuğunu anlayacaktık.Trabzonluymuş.

Akşam, yağmur başladı. Hiç bir şey, bir sayfiye şehrinde yağmurdan daha tadsız olmuyor. Arşağı, otele döndüğümüzde göndermiştik. Yemeğe bir başka otelin lokantasına, Primorskayaya gidecektik. Primorskaya büyük, fakat eski bir otel. Yarım saat uğraşarak bir taksi bulduk. Taksi şoförü memur. Ne diye, gece çalışsın? Priraorskayanın lokantasında twîst seyrettik. Rus tarzı twist. Kendi otelimize yürüyerek döndük. Yağmur hâlâ çiseliyordu. Buna rağmen gölgeliklerde çiftler öpüşüyorlardı.

Cuma

"Yağmur *devam* ediyor. Ama, Soçinin etrafını görme programımızı sekteye uğratmadık. Gürcistana geçtik. kafkas dağlarına çıktık. Kafkasyalım azameti hiç bir yerde bulunmuyor, Dağın tepesinde Ritsa gölü var. Gölün kenarında bir lokanta Orada, nefis gürcü şarabıyla yemek yedik. Gölde motörlerle dolaşılıyor. Böyle her gölün olduğu gibi. Ritsanın da bir efsanesi mevcut. Konttu, güzel kızlı ve müsamahasız ağabeyli bir efsane. Göle çıkarken Yupşara kapısından geçtik Korkunç kayalıklar. Düz. duvar gibi bir tanesi dörtyüz metre yükseklikte. Dağın daha aşağısında Mavi Göl bulunuyor. Soçi ve etrafı, rusların övünmelerine hak verdirecek kadar güzel. Cuma, turistik bir gün oldu. Akşam otele yorgun döndük. Ama. günümüzden memnunduk.

Kafkasya, insanın her gün görebileceği bir yer değil.

Sayfiye şehri Soçiden bir görünüş
Şort yasak

Sudan

Karanlıkta vuruşanlar

Siyah Afrikanın en kalabalık bölgesi olan Sudanın güney eyaletlerinde, bir süredir, amansız bir çarpışma var. Sudana komşu ülkelerden alınan haberlere bakılırsa, bu eyaletleri kaplayan balta girmemiş ormanlarda güneyli çetecilerle hükümet 'kuvvetleri hergün biraz daha şiddetini arttıran bir boğazlaşmaya tutuşmuşlardır.' Sudanlıların nasıl çenkci ve hunhar bir millet olduğunu bilenler için, çarpışmanın zaman zaman ne kadar tüyler ürpertici bir manzara aldığını tahayyül etmek, güç olmasa gerektir.

Sudandaki çarpışma bir ideoloji çarpışması sayılamaz. Güney eyaletlerinde silâha sarılanları komünist olarak damgalamak mümkün değildir. Bunlar, yalnızca, asırlar boyu süren müslüman arap hakimiyetinden kurtulmak isteyen kimi hristiyan kimi putatapan zencilerdir. Zenciler, bu hakimiyetten . yeni kurtulmaya çalışmıyorlar, İlk önemli ayaklanmaları daha Mareşal Abbud yönetimi sırasında, 1955 yılında olmuştur ve o zamandan buyana, Güneyde devamlı bir huzursuzluk vardır. Bu huzursuzluğun Mareşal Abbud yönetiminin devrilmesinde büyük bir payı olduğu hâlâ hatırlardadır.

Sudanın güneyine huzur, yeni yönetimle birlikte de gelmiş değildir. Hartumda işbaşına geçen yeni yöneticiler. güneylilerin Sudan birliğini parçalamalarından korkmuşlar ve zencilere bazı bölgesel imtiyazlar vermek ve onların merkezi hükümette daha yüksek oranlarda görev almalarını sağlamakla Güneyde gelişen bağımsızlık veya federasyon akımlarını önleyebileceklerini sanmışlardır. Fakat evdeki hesap çarşıya uymamıştır. Nihayet geçtiğimiz Temmuz ayırım başlarında, hükümete alınan bir güneyli politikacıyı beğenmeyen öteki güneyliler kabineden çekilince, ülkenin iki bölgesi arasındaki çatışma yeniden alevlenivermiştir.

Hartumlu yöneticiler Güneydeki âyaklanmanın bazı komşu devletler, bu arada Çombenin Kongosu tarafından kışkırtılıp desteklendiğini ileri sürmektedirler. Gerçekten, Kongodaki iç savaş sırasında kongolu âsilere Sudandan silâh kaçırıldığı düşünülürse, şimdi Çombenin bunun öcünü almak isteyeceği iddia edilebilir. Fakat bugün Sudanda bütün olup bitenlerin sorumunu Çombenin üzerine yıkmaya imkân yoktur. Bugün sudandaki en büyük güçlük, kimsenin ne istediği konusunda kesin bir düşüncesi olmamasıdır. Ne Hartum Güneye ne kadar taviz verebileceğini tam olarak kararlaştırabilmiştir, ne de güneyli politikacılar amaçlarının ne olduğunu kesinlikle kestirebiimişlerdir. Bazıları bağımsızlık isterken, bazıları federasyon tezini savunmaktadırlar.İşin kötüsü, kimse bir görüş üzerinde birleşmezken, herkes Güneyi kendisinin temsil ettiğini ileri sürmektedir. Böyle olunca, bu karanlıktaki döğüşün olumlu bir sonuca ulaşmasına şimdilik en ufak bir imkân bile yoktur

Tüli' den haberler

Sosyetede prens avcılığı

Son yıllarda, sosyetimizin gençkızları arasında prenslerle evlenmek modası revaçta. Bu yolu, Haydarâbad Prensiyle evlenerek Esra Bereket açtı. derken, Esin İncealemdaroğlu Haydarâıbadın küçük Prensiyle evlendi. Irak ihtilâlinde öldürülen genç Kral Faysal ile evlenmek için bir sürü gençkızın sıraya girdiği de hatırlardadır. Uzak - Doğu saraylarına gelin giden gençkızlar yanında, Avrupanın artık eskimiş asalet ünvanlarını isimlerinin başına ekleyenler de var.

Eski güzellik kraliçelerinden Ceylân Ece de bunlardan biri. Vaktiyle Hilton salonlarında çok görünen bu esmer güzeli, bir ingiliz kontuyla evlenip kontes oldu -Kontes Blessing-. Şimdi, Belçika, Almanya, İspanya arasında mekik dokuyor, yaz tatillerini de İstanbulda geçiriyor. Eski kraliçenin kontes olarak en büyük değişikliği, biraz kilo almış olmasıdır. Gerçekten de, çizgileri epeyce yuvarlanmış. Altında siyah bir araba var. . İstanbulun geçkince güzellerinden Sabiha Turna ve taze dul Tilli Erel ile beraber Boğaz ve Kumburgaz gezintileri yapıyorlar. Prof. Dr. Şinasi Hakkı Erel ile hâlâ güzel sayılan karısı Nevgece Erel, güzel kızlarının Avrupadan dönmesinden hoşlanmadılar mı acaba? Zira, Tüli Erelin adı geçince ikisinin de rengi fena halde atıyor. Bu üç kadının, ikisi genç, biri geçkin bir trio halinde ve bukadar sıkı fıkı olması sosyetede birçok yorumlara yol açıyor. Bazı meraklılar, "Kont Blessing'in bekâr' akrabaları var mı?" diye araştırıyorlar. Sabiha Turnanın, kızı yaşta bir kontesle arkadaşlık etmesini böyle bir sebebe bağlıyorlar.

Parti bolluğu

Tanınmış İşadamlarından Necdet Aktay ile eşi Zübeyde Aktayın misafirleri bir partiye sığmadığı için, Moda Deniz Klübünde bir yemek daha verildi. Bu yemeğin şık kadını Kısmet İpekçi idi. Kısmet ipekçi, İstanbulun on şık kadını arasına girdikten sonra giyimine kuşamına daha çok itina ediyor.

Prensip meselesi

Sosyetenin, şöhreti çok eski güzellerinden Belkıs Söylemezoğlu, yıllar geçse de değişmeyen, hiç değilse vücut çizgilerini muhafaza etmesini bilen bir kadındır. Benli güzeli, Kuruçeşme adasında file mayolar ve deri şortlarla görünce değil kadınlar, gençkızlar bile çileden çıkıyorlar. Belkıs Söylemezoğluna göre, güzelliğin sırrı aşktır. ve aşkta da daima ileriye gitmektir. Yıllarca önce bir arkadaşı, Hiltonun Karagöz barında güzel kadına şöyle bir soru sormuştu:

"— Dün akşam yanında gördüğüm arkadaş biraz yaşlı **ama,** çok yakışıklı.."

Belkıs Söylemezoğlu hemen sözü kesmiş ve şöyle demişti:

"— İmkânsız, cicim! Prensiplerimi bozamam. Son sevgilim bir öncekinden genç olur muhakkak!.."

Benli güzel bu prensibini bir aralık bozdu ve Kuruçeşme adasında çok göründüğü orta yaşlı bir doktorla evlenmeğe kalktı, fakat söylenti gerçekleşe-. medi..

Belkıs Söylemezoğlu bir eğlence yerinde
"Ak saçlarıma değil, gönlüme bak.-"

Geldi düğün haftası

Senato Başkanı Enver **Aka** ve ailesi, yaz tatilini Göztepede geçirdiler. Bugünlerde Ankaraya dönüyorlar.İstanbuldaki son günler Bayan Aka için epeyce yorucuydu. Kızı Gülsüm Aka nın çehizini hazırlamak için bütün gün çarşılarda dolaştı. Gülsüm Aka Ankaranın **çok** beğenilen, kokteyllerde, resmi ka-

alillerde güzelliği, sadeliğiyle göze çarpan bir gençkızı. Evlenmek için yapılan teklifleri uzun zaman reddetti, fakat Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesinden Enis Kortan ağır bastı,genokizı eşi olmağa razı edinceye kadar uğraştı. Sabredenler muratlarına erer, değil mi? İki nişanlı, düğüne hazırlanıyorlar. Düğün tarihi henüz kesin değil, belki de seçimlerden sonraya kalır.

Gülsüm Aka karar vermiş, evlendikten sonra da çalışacakmış. Bu karara Hollanda Sefiresi çok sevindi. Hani Elciliğin güzel sekreterinden ayrılacağı için epeyce üzülmüştü de...

Bir düğün daha

prof. Dr. Recai Ergüder ailesi de düğün hazırlığında. Onlar da düğünlerini İstanbulda yapacaklar. Gelinliklerini, İstanbulun gelinlikleriyle tanınmış terzisi Lûtfiye Arıbal dikiyor. Ankaralılardan bir grup, bu düğünde bulunmak için, dönüş tarihlerini geciktiriyorlar. Zeynep Ergüder'i beyaz elbisesiyle seyretmek niyetindeler. Akın Balkan ile Zeynep Ergüderin düğünleri Hiltonda yapılacak. Yeni evliler, düğünden sonra Samsuna gidecekler. Arkadaşları, "'Beyhan Ergüder kızının hasretine nasıl dayanacak bakalım" diye merak ediyorlar. Ya Yüksel Germen ile evlenseydi, daha uzaklara gitmeyecek miydi?

Vatana dönüş

"Bu yaz Amerikadaki türklerden *İs*tanbula tatile gelenlerin sayısı hayli kabarık. Birleşmiş Milletlerde çalışan Prof. İlham Lüthem ve eşi, Orhan Barım ve eşi, Sinan Korle ve eşi, Talât Halman ve eşinden başka Faruk Fenik ve eşi de tatillerini İstanbulda geçirdiler.' Kimi yedi yıldır, kimi beş yıldır ilk defa geliyor anavatana. Deniz hasreti ,güneş hasreti, mutfak hasreti din diriyor, memleketteki çeşitli gelişmeleri iteliyorlar.

Anavatanda tatil geçirenler yalnız Amerikadaki türkler değil. Avrupa ve Asyadaki birçok diplomatımız da eşleri ve çocuklarıyla birlikte tatil için yurda geldiler. Bu güneşi, bu denizi, bu ucuzluğu hiç bir yerde bulamadıklarını söylüyorlar. Haksız da değiller. Türkiye, turizm dünyasında yeni keşfedilen bir ülkedir. Beyazperdenin ve edebiyat dünyasının tanınmış yıldızlarıyla prensesler de yazın Türkiyeye geliyorlar. Bunlar arasında Polonyalı bir rejisörle zenci yazar James Baldwin de var. James Baldwin, Engin Cezzarın evinde kalıyor ve en güzel romanlarını Türkiyede yazacağını söylüyor. Eh, okuyunca göreceğiz.

Tiyatroda yaprak dökümü

Sonbahar gelince, Devlet Tiyatrosunda yaprak dökümü başladı. Bazı aktörler ve aktrisler, gövdeden ayrılıp başka bir sahneye geçmeye hazırlanıyorlar. Tarık Leventoğlunun kurduğu iki sahne, bu yaprak dökümünde önemli bir rol oynuyor. Sanatkârlardan kimi-misafir, kimi de temelli gitmek istiyor yeni sahnelere.

Tiyatrodaki yaprak dökümü bu kadarla bitmiyor. Bazı aktörlerle aktrislerin evliliği de sallanıyor. Kccaoğlan ile Taşbebeki bunlar arasında saymak mümkün. Bu evliliği vaktiyle desteklemiyenler haklı çıktı. Aslında, bu kadar devam etmesi bile sürpriz.

Amerikada defile

İstanbul Ve Ankaradaki moda salonları artık kış hazırlığına başladı. Bir çok terzi, müşterilerinden sipariş alıp. Parisin yolunu tutuyor. Faize ve Sevim Baban kardeşler de yatanda gidiyorlar! Paris, Münih ve Romada bir süre kaldıktan sonda dönecekler, kış defilelerini hazırlayacaklar. Sonra da Amerikada bir defileleri var.' Özel bir modaevi, Amerikada ilk defa defile, yapıyor. Vaktiyle Olgunlaşma;,.. Enstitüsü "bir defile yapmış ve çok beğenilmişti. Fakat amerikalılar özel teşebbüscü olduklarından, söylendiğine göre, Faize Moda salonunun defilesiyle daha çok. ilgileniyorlarmış. Amerikadaki defilede türk modasına ve milli türk motiflerine daha çok yer verilecek

Sessiz soluksuz

Ulus Gazetesinin yakışıklı • Parlâmento muhabiri Teoman Karahunda bekârlığa veda ediyor. Karahun geçen akşam, istanbullu esmer ve cici bir gençkızla nişanlanıverdi Ayşe Nuran Tanrıgör ile Karahunun yıldırım nişanından gazetedeki arkadaşlarının bile haberleri olmadı.

Eleştiricinin Görevi

Mahmut T. ÖNGÖREN

Seçimler yaklaşmakta ve çeşitli akımların mücadelesi her geçen gün biraz daha kızışmaktadır. Bu yeni olaylara gebe günler içinde TRT yalnız haber bültenleri ve yorumları ile değil, diğer programlan ile de kendine belirli bir yol seçmek zorundadır. Gerçi günümüzün siyasi tartışmalarına ve memleketimizin çeşitli meselelerine çevrilen dikkatler her çeşit radyo yayını üzerindeki eleştirileri azaltmış bulunuyor. Fakat TRT programlarının hâlâ kaliteden uzak, yayınların hâlâ belli bir düzenden yoksun olduğu ortadadır.

Bu arada TRT'yi seçimlerden sonra çetin günlerin beklediği de muhakkaktır.'Seçimlerden sonra bu Radyo ve Televizyon Kurumunun yeniden bir düzene konması konusu üzerinde durulsa, neler yapmak gerekir? Bu sorunun cevabı ve çeşitli söylentiler daha bugünden TRT içinde birtakım huzursuzluklara sebep olmaktadır.

Böyle bir durumda bulunan TRT'yi mesleki yönden haklı olarak yermek bile bu kuruluşu içinde bulunduğumuz günlerde yıpratabilir mi? Radyolarımızın mesleki yönlerden niçin kalkınamadığını, program ve yönetim alanlarındaki beceriksizlikleri halkoyuna sunmayı siyasi tansiyonun yatıştığı günlere bırakmakta fayda mı vardır, yoksa, yaz gelince dinleyiciye hizmeti küçümsiyerek söz programlarını azaltıp, kalkınma çabası içinde bulunan Türkiyede radyoları birer müzik kutusu haline getiren zihniyeti eleştiriden daha fazla yoksun bırakmak mı TRT'ye haksızlık olur?

Tenkitlere uzun süredir ara verilmiş olmasına ve elindeki bütün imkânlara rağmen yayınlarını düzeltmeyi önemsemeyen bir zihniyet her zaman eleştirilmelidir.

Onun için, başlayalım!

T. R. T.

Bir takipsizlik kararı

Ankara Savcılığının TRT hakkında verdiği takipsizlik kararının tepkileri halâ devam etmektedir. Bu araştırmanın sonucunu, Anayasa teminatı altında bulunan yeni Radyo ve Televizyon Kurumunun kolay kolay yıkılamıyacağını gösteren bir belirti olarak kabul edenler çoğunluktadır. Bazı çevreler ise Savcılık kararının yeterli olmadığını ileri sürmektedirler.

Her§eyden önce düşünmek gerekir ki, radyolarımızın kesin ve yeterli bir kanunla onbeş ay önce kazandığı bağımsızlık, memleketimiz için çok yeni bir özelliktir. Aynı zamanda da radyolarımızın yayınlarını belli bir kanun çerçevesi içinde ve yerli yersiz ortaya çıkan baskı gruplarının etkisi altında tarafsız bir açıdan hazırlamak Türkiyede bugüne kadar ele alınmamış konular arasındadır. Böyle bir durumda TRT'nin tarafsızlık ilkelerine yüzdeyüz sadık kalması beklenemez. Kaldı ki'bugün TRT'yi yönetenlerin hemen hepsi bu meseleye yeni atılmış kimselerdir. Tecrübesizliğin de verdiği şanssızlıkla bağımsızlığın ve tarafsızlığın sorumluluğunu taşımaya elbette ki imkân yoktur. Bu gerçeklere rağmen, bazı çevrelerin iddialarına göre, radyolarımız taarfsizliği bile bile bozmaktadırlar.

İşin içyüzü ne olursa olsun, bir tek nokta önemlidir ki o da, halkoyunun tarafszılık tartışmalarından edindiği izlenimdir. Halk, TRT hakkında ne düşünmektedir? Gerek TRT'nin karşı karşıya kaldığı ithamlar, gerekse TRT'nin bu ithamlara verdiği cevaplar halkoyunda nasıl bir tepki yaratmıştır? Asıl mesele işte buradadır! Bu sorunun cevabını bilinçli bir şekilde araştırmak ve ilerde TRT'nin karşılaşacağı tenkitlerin halkoyunda nasıl gelişeceğini izlemek, radyoculuğumuzun bağımsızlığının yerleşmesi ve olgunlaşması bakımlarından yararlı olacaktır. Unutmayalım ki radyolarımız ne Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumunun, ne de bu Kuruma yerli yersiz çatanların hizmetindedir.Türkiye Radyoları herşeyden önce millete hizmet edecek şekilde yönetilmelidir. Bu bakımdan, geride bıraktığımız kış içinde bir mesele olarak ortaya çıkan TRT dâvasının halka mal olup olmadığını ve halkın TRT hakkında neler düşündüğünü bilmek şarttır.

Yapıcı tenkidin lüzumu

Oldukça kısa bir süre, içinde yapılan TRT mücadelesinin gerek radyoyu savunanlara, gerekse itham sahiplerine büyük bir ders verdiğini ilerde görmek de gönülleri ferahlatacaklar. Ne var ki radyonun yeterli bir bağımsızlık seviyesine çıktığı ve ilerde TRT'ye karşı yapılacak ithamların belli bir ölçüye sahip olduğu görülse dahi, bütün gelişmiş ve az gelişmiş memleketlerin yayın organları gibi TRT'nin de aynı konudaki hücumlardan kurtulacağı düşünülemez. Yayın organlarının tarafsızlığı hiç bir yerde kesinlikle, yüzdeyüz tesbit edilememiştir. Aynı zamanda da çeşitli akımlar tarafsızlık konusunu günden güne değişmeye avlar. Bu gerçeklerin karşısında TRT'nin birtakım gereksiz takışmalardan kendini kurtararak tecrübe edinmeye önem vermesi ve ilerde yapılacak ithamlara bu tecrübenin ışığı altında olgun davranışlarla cevap vermesi gerekir.

Şurası muhakkaktır ki, TRT'nin tarafsızlığı bozduğuna dair yapılan ithamlar ve bu ithamlara verilen cevaplar, son yedi ay içinde ilginç gelişmelere yol açmış olduğu halde, radyolarımızın meslekî bakımdan aksayan taraflarının karanlıkta kalmasına sebep olmuştur. Aslında radyolarımızın tarafsızlığı bozduğuna dair yapılan hücumlara paralel olarak gelişen ve siyasi davranışların etkisi altında ikinci plâna düşen tenkitler de TRT'nin meslekî yönü ile ilgilidir. Hattâ olaylar öyle gelişmiştir ki, siyasî açıdan yapılan ithamlar sırasında TRT'nin radyoculuk bakımından geri kaldığım belirten tenkitlerin alet olarak kullanılmasına dahi başvurulmuştur.

Ankara Savcılığının kararından sonra hem TRT'nin daha sorumlu bir şekilde çalışmasını beklemek, hem de radyolarımızı meslekî yönden tenkide devam etmek yerinde olacaktır.

OKUYOR

H E R K E S

Moda

Gençlerin ayrı dünyası

Bütün dünyayı saran gençlik meseleleri, gine bütün dünyayı saran bir yeni endüstrinin doğmasına sebep olmuştur. Bu, gençler için özel seklide hazırlanan ve gençliğin duyuşlarına, ihtiyaçlarına, yepyeni hayat şartlarına cevap veren yepyeni bir modadır. Annelerle gençlerin bu konuda da ço|u zaman anlaşamamaları, birçok gençkızın, ruh doktorlarına, dertlerini anlatırken, "Giyimimde bile hür değilim. Anneannemin modasını izlemeye mecbur tutuluyorum" dedikleri bilinmektedir. İşte bunun içindir ki Avrupa ve Amerikada, mevsim başlarında, büyük mağazalar en büyük vitrinlerini gençlik için hazırlar, onlara has modaları yalnız gençlere değil, aynı zamanda annelere de teşhir ederler. Çocukların mutlu olabilmeleri, toplum içinde kendilerini iyi hissetmeleri, aşağılık duygusuna kapılmamaları, her genç gibi olabilme isteğini tatmin etmeleri, herşeyden önce, bütün gençlerin giyindikleri ayakkabıları, tuttukları etek veya sveterleri, bomba kıyafetleri taklit edebilmelerine ve "çıkan binbir türlü yenilikten faydalanarak, nihayet annelerinin giyim direktifinden uzak, kendilerine bir tarz verip, sahsiyetlerini bulabilmelerine bağlıdır. Bu arada bazen çirkin şeyler de yaparlar, yakışmayanı seçerler veya gerçekten acayip kılıklara girerler. Bu itibarla, annenin; giyimin çocuğun dış görünüşünü etkileyerek, onun hayatında önemli bir rol oynıyacağını hesaba katıp, yönetici bir rol oynaması da şarttır. İşte bunun içindir ki anne, gençlik modasını herkesten iyi bilmeli, çocuğa seçme için daima bunları göstermeli, anneannenin modası üzerinde ısrar edip, onu isyana ve gerçekten komik bir giyime zorla itmemelidir.

Meselâ bir gençkız, bu mevsim çok moda olan belden biraz aşağıya düşük eteklerden istemiş, annesi bunu edebe aykırı bulduğunu söylemiştir. Gençkız ise, normal eteğini düşürerek giyince, gerçekten çok çirkin bir şekle girmiştir ama,"kendisi bunu biraz da annesinin inadına yapmaktadır.

Bize aptalca gelse bile, gençkızlar bu mevsim "esprili", biraz tuhaf gündelik kıyafetleri, bu espriye uygun, eğlenceli kalın çorapları ve atkılı küçük kız ayakkabılarını tercih edecekler, bu kıyafeti eğlenceli şekilde giyilmiş küçük bereler, örgü şapkalarla tamamlıyacaklardır. Bu, onların, tabii gün» düz, çok resmî olmayan yerlerde giyinecekleri kıyafetlerdir. Aynı gençkızlar, vücuda hafifçe oturmuş, eteği hafifçe evaze, yakası kürklü, şık, küçük mantolarla, gine vücuda yakın, yüksek belli, atik - tetik, kadınlığı hakim elbiselerle tiyatroya, gece dansa, bit kokteyle de gitmekten geri kalmıyacaklar, erkekvâri çorap ve ayakkabılarının, rahat pantalon veya mevsimin modası ekstra - kısa eteklerinin esiri olmıyacaklar, ancak en derlitoplu, akıllı uslu gardrobun bile 1965 yılının havasını taşımasına önem vereceklerdir.

1965 havası

Bu havayı yapan başlıca şey, dizin çok üstünde biten, mendil gibi küçük, kalın -yünlüden yapılmış spor eteklerdir. Bunlar düz hatlıdır, spor dikişleri vardır, düz renkli veya ekoselidir. Bu çok kısa eteklerle uygun renkte, uzun, dizde biten kalın çoraplar giyinmek şarttır. Eteği tamamlıyan sveter, genel olarak, renk renk çizgili, kalın, spor bir sveterdir. Çorap bazen eteğe, bazen de svetere uygundur.

Gine bu yılın gençkız modasını yapan başka birşey de, erkek biçimi, bağlı ayakkabılardır. Kısacık eteklerle

Sonbahara hazırlık
Baş kaygu

Kadınlar isterlerse..

29 Ağustosta, Ankarada Merkezde yapılan ön seçimleri, çok yakından izledim, CHP'nin birkaç ilçesinin dışında, kadın delegelerin ancak çok küçük bir azınlıkta oldukları açıkça görülüyordu. Halbuki aylardanberi, hiç durmadan, kadınların, Türkiye Büyük Millet Meclisine girebilmeleri tezini savunup duruyorduk. Basın, kadın teşekkülleri, siyasî partiler bu konuda, çok etkili olmamakla beraber, küçümsenemiyecek bir faaliyete girişmişler, hiç olmazsa fikrin tohumunu atmışlardı.Ön seçimlerle ilgili bir gerçek, bunun hiç de güç ve imkânsız olmayacağını ve kadınların, bazı imkânları kullandıkları takdirde ön seçimlerde, büyük bir güç olarak ortaya çıkıp, istedikleri kadınları Büyük Meclise götürebileceklerini göstermiştir.

Siyasi Partiler Kanununun 29. maddesine göre siyasî partilerin Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği içlin yapılacak seçimlerde gösterecekleri adaylar, her seçim çevresinde parti seçmen kütüğüne kayıtlı bulunan bütün parti üyelerinin katılabilecekleri bir ön seçimle tespit edilir. Demek ki bundan sonra siyasî partilere kaydolma imkânına sahip bütün vatandaşlar ön seçimlere katılıp, memleketin kaderini elinde tutan kimseleri bizzat seçeceklerdir. Şu halde Türkiye Büyük Millet Meclisine çok sayıda kadın sokmak isteyen kadınların yapacakları en kestirme iş, siyasi partilere girerek, ön seçimlerde oy kullanacak delege sıfatını kazanmaktır. Çünkü, eskiden olduğu gibi, bu partililer,' bundan böyle ayrıca bir seçime tâbi tutulmayacaklar ve doğrudan doğruya delege olarak 'istediklerini seçme hakkını kullanacaklardır. Burada ilginç bir mesele daha meydana çıkmakta, kadınların, özelikle aydın çevrelerdeki kadınların siyasî partilere kaydolmaları büyük bir ihtiyaç olarak kendisini hissettirmektedir. Bilindiği gibi, Anayasamızın 119. maddesi memurlarla kamu iktisadî teşebbüslerinin yönetim ve denetim işlerinde çalışanların ve kamu yararına çalışan derneklerden özel gelir kaynakları ve özel imkânları kanunla sağlamış olanların, Merkez kurullarında görev alanların siyasi partilere girmelerini yasaklamıştır. Böylece, aydınlarımızın çoğunluğunu kapsayan bir kadro. Türkiye Büyük Milleti Meclisine girecek olan adayların seçilmesi konusunda etkili olamamaktadır. Memur olmayan, siyasî partilere girme yasağının dışında kalan, tahsil yaptıkları halde çalışmayan veya. çalışamıyan ev kadınları, ön seçimlere katılacak niteliği kazanarak, Büyük Meclislere en iyisini seçme ve götürme konusunda gerçekten faydalı olabilirler. Bu arada, kadın dâvalarını samimiyetle savunabilecek nitelikteki kadınları seçmek de, herkesten çok onlara düşen bir görevdir. Kadınlar isterlerse, hem bu konuda, hem de Büyük Meclislere niteliği olanları seçme konusunda, kendi güçlerine dayanarak, en az erkekler kadar etkili olabilirler. Kadınların dayanak noktaları, parti merkez kontenjanlarından çok, ellerinde tuttukları bu güç olmalıdır.

Siyasî Partiler Kanunu, kadının siyasî hakkını kullanabilmesini bu . yönden çok kolaylaştırmış, bu alanda kadına ilk defa gerçek anlamda bir eşitlik tanımıştır. Adayları seçecek olan delegeler parti yönetim kurullarının düzenledikleri seçimlerle seçildikleri zamanlar, kadınlar haliyle bir kenarda kalıyor, politika ile çok yakından ilgili ve parti kademelerinde çalışan birkaç kadın dışında delegelerin büyük çoğunluğunu erkekler teşkil ediyordu. İşte o zaman yapılacak şey, erkeklere, "Aman, hiç olmazsa bir kadına oy verin" demekten ibaret kalıyordu.

Eğer kadınlar isterlerse, eğer kadınlar önlerine çıkan bu imkândan faydalanabilirlerse, Atatürk ilkeleri ve demokrasi yolunda erkeklerle tanı bir eşitlik içinde, istedikleri siyasi çalışmaları yapabilecekler ve önümüzdeki yıllar içinde türk parlâmentosu, en ileri toplumlarla kıyas edilecek şekilde, kadın üyeye sahip olacaktır. Artık iş, başa düşmektedir!

Jale CANDAN

daima bu ayakkabılar giyilmekte ve dizde biten çorap yerine, bazen de, bu yıl çok moda olan renkli, uzun çoraplar tercih edilmektedir.

Pratik bir gençkız kıyafeti de etek - pardesü takımıdır. Meselâ, belirsiz eko seli mavi bir etek - pardesü takımının aynı renkte, uzun mavi çorapları ve ince deriden yapılmış, az ökçeli, atkılı, mavi ayakkabıları vardır. Takımın içinden ise mavi bir erkek gömleği giyilmektedir.

Düz hat bu mevsim, daha çok spor olarak kullanılmakta, evaza etek de fantezi olarak, şık bir yere, dansa gitmek için giyilmektedir. Evaze eteklerin bluzları vücuda yapışıktır. Düz eteklerle ise kalın, düz, vücuda yakın, fakat vücuda oturmayan sveterler giyilmekte, bunlar eteğin üstüne düşürülmektedir. Evaze eteklerle giyilen bluzlar ise çoğunlukta ya eteğin içine girmekte, ya da belde bitmektedir. Bu hat esas olmak üzere, iki çeşit tayyör vardır. Düz etekli, düz, fakat parlak renkli tayyörler gençler için yılın modasını teşkil etmektedir. Bunların ceketleri klâsik olup, erkek yakalıdır ve oldukça uzundur. Meselâ canlı sarı bir yünlü tayyör parlak siyah bir bluzla, siyah bir bere, siyah çizme ayakkabılarla giyilmektedir. Aynı şekilde kırmızı tayyörlerle boncuk mavisi tayyörler de çok modadır.

İkinci tip gençkız tayyörünün eteği, parçalı kloşlarla yapılmıştır.. Üstü ise, eteğe uygun evaze bir ceket olup. bele hafifçe oturmuştur. En fantezi kıyafette bile gençkızlar oldukça spor çantalar, bereler kullanmakta, böylece özel bir hava kazanmaktadırlar.

Filmler

"Haremde Dört Kadın"

Önümüzdeki sinema mevsiminin film terinden biri olan "Haremde Dört Kadın", türk sinema seyircisini, uzun bir aralıktan sonra bir Osmanlı paşa sının haremine sokmağa hazırlanmak tadır. Uzun bir aralıktan sonra diyoruz, çünkü savaş öncesinde Muhsin Ertuğrulun birkaç filminden, savaş sırasında "geçiş devri" yönetmenlerinin bazı filmlerinden sonra Osmanlı devrinin toplumsal yaşayışını ele alan filmler hemen yok denecek kadar azalmış, ancak uydurma bir "tarihî filmler" çığırı açılmştı. Kapkaççı bir sinema endüstrisinin elinde bu çığır "cıvımak"tan başka bir sonuç vermemiş, beyazperdede Barbaroslar, Fatih ler, Lâle devirleri mukavva dekorlar, tahta palalar, yabancı filmlerden aşırma deniz savaşı sahneleriyle, Yıldırım Beyazıtın posta ulağını telgraf direkleri arasında doludizgin gösteren bir başıbozukluk ve lâubalilikle seyircinin tam sömürülmesine yönelmişti.

"Haremde Dört Kadın" herşeyden önce bu yönden, "prototip"lerinden ayrılmaktadır: Genç yönetmen Halit Refiğ ile son yılların en güçlü romancısı Kemal Tabirin hazırladıkları senaryo, bir Abdülhamit paşasının günlük yaşayışından bir kesit vermeğe çalışırken, bunu dikkatli, dürüst, seyirciye saygılı bir tutumla yapmaktadır. "Haremde Dört Kadın" zaten bir "tarihî film" değil, bir "çağ filmi"dir. Bu çeşit filmlerin en önemli niteliği, belli bir çağın özelliklerini yansıtmasıdır. "Haremde Dört Kadın" tipleri, kahramanları, kahramanlar arasındaki ilişkileri, çağın dekor ve giyinişlerinin, gelenek ve göreneklerinin, dav Tanışlarının titizlikle verilmesi bakımından bizim ilk gerçek "çağ filmi" miz sayılabilir, Kemal Tabirin ustaca hazırlanmış diyalogları bir yandan "çağ filmleri" için gerekli dikkati esirgememesi, bir yandan Kemal Tahire vergi mizah duygusunu taşıması yönünden üzerinde durulmağa değer bir özellik taşımaktadır. Yerli filmlerde diyalogların, en çok titizlik isteyen bir alanda en çok ihmal edilen bir unsur olduğu gözönüne getirilirse. "Haremde Dört Kadın" bu bakımdan da ilgi çekmektedir.

Bir çağ filmi olan "Haremde Dört Kadın"da tabiatiyle konunun geçtiği döneme bağlı tarihî bazı olaylar da yer almaktadır. Senaryocular, bu olayları kahramanlarının özelliklerini belirtmek, değişik tipleri öne sürmekte başarıyla kullanmaktadırlar. Meselâ, paşanın yeğenlerinden birinin karıştığı Jön Türk hareketi bu olaylardan biridir. Bu olay, gerek paşanın, gerek yeğenin, gerekse yeğeni seven haremden iki kadının kaderini tâyin etmektedir. Bir başka olay, Osmanlı ülkesinde Batı emperyalizminin çıkarlarının çatışmasına yol açan Anadolu - Bağdat demiryolu imtiyazının ele geçirilmesi mücadelesidir. Bu olay, bir Abdülhamit paşasının karakterini, Osmanlı toplumu içindeki yerini, paşalar arasındaki çekişmeyi yansıttığı gibi, ufak bir dokunuşla Batın emperyalistlerin iştahasını kabartan Osmanlı ülkesinin durumunu da orta ya koymaktadır.

Kümes hayatı

Bununla birlikte, "Haremde Dört Kadın"ın asıl ağırlık noktası, toplumsal yaşayış üzerinde toplanmakta gelenekleri, sıkı kuralları, kendine mahsus yaşayış tarzıyla bu dar, içine

Haremde Dört Kadın

Kümesteki güzellerden üçü

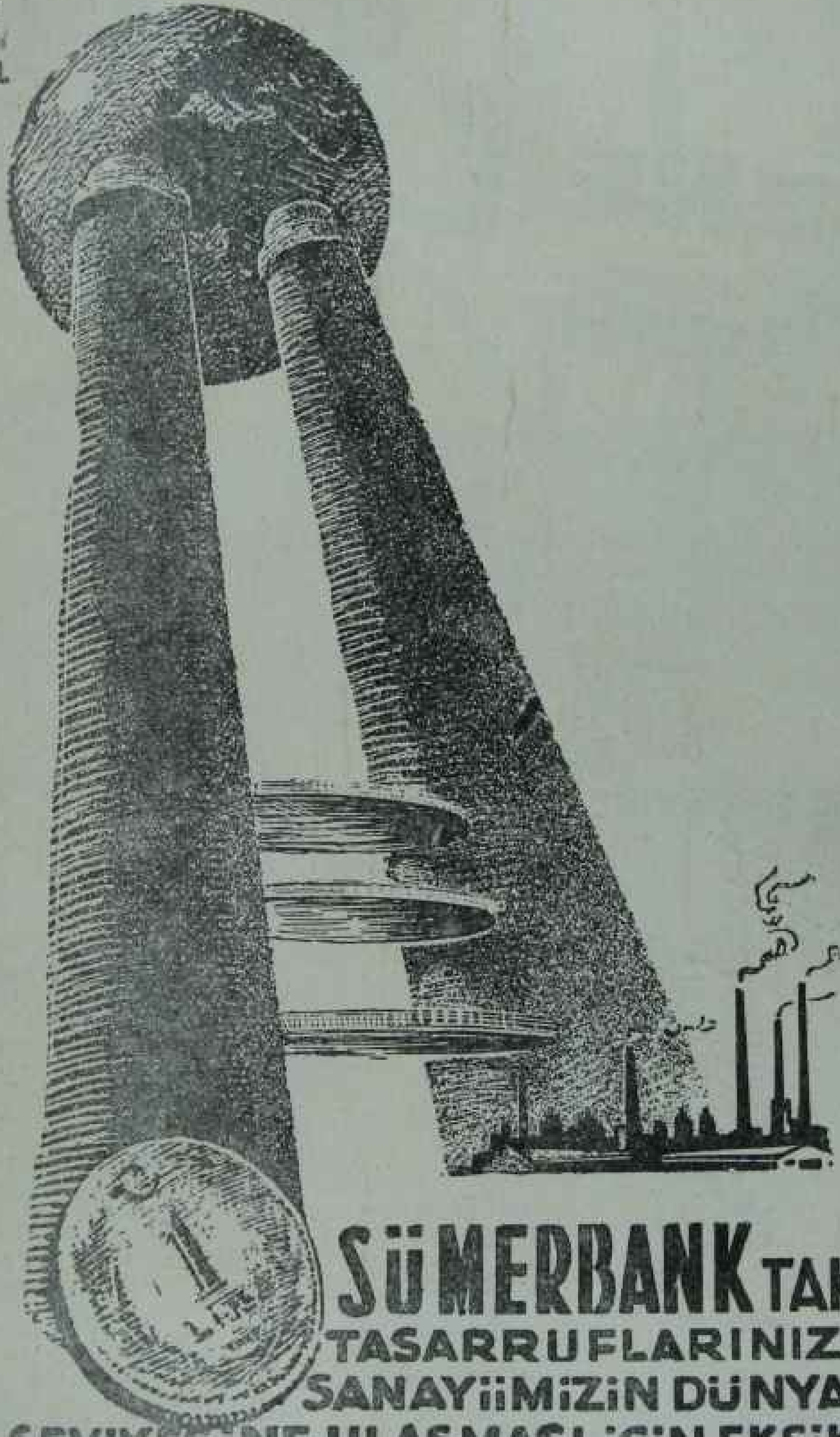
kapanık, bütün gücünü değişikliklere karşı koymaya yönelten Osmanlı paşasının hayatı, en ince ayrıntılarıyla ortaya konmaktadır. Uşakları, cariyeleri, kâhyaları, aşçıları, bahçıvanı. Seyisleri ve herşeyden önce haremiyle bu hayat bir kümes hayatıdır ve Sadık Paşanın asıl dramı, bu kümesin efendisi gibi görünmesine rağmen, bunun ancak görünüşte kalmasıdır. Sâdık Paşanın dörde çıkarmağa çalıştığı üç kişilik haremi, paşanın bu dramını veren en iyi örnektir: Hareme katılmak üzere bulunan en yenil zevce, paşanın Jön Türk yeğenine kaçar. En küçük zevce, paşanın bir türlü olmayan çocuğunu meydana getirmek için ona şuruplar hazırlamakla meşgul olur, bundan da sonuç alamayınca, "dışarı"dan bir çocuk edinme çarelerini araştırır. Ortanca zevce, paşayı zaten yeğenlerinden biriyle aldatmıştır. En büyük zevce ise paşaya en büyük sürprizi hazırlar: "Ununu elemiş, eleğini asmış" durumda ortalıkta dolaşan, küçük zevceleri çekip çevirmeğe çalışan bu büyük zevce, onları aynı zamanda "kendi hesabına" baştan çıkarmağa çalışan bir "sevici" dir. Böylece, yabancıların Osmanlı ülkesindeki "tilkilik"lerine, Sadık Paşanın hizmetinde bulunduğu ülkede yaptığı tilkiliklere, kendi yakınlarının paşanın kümesinde yaptığı tilkilikler katılmaktadır.

Düzgün anlatım

"Haremde Dört Kadın", bütün bunlar fazla derine inilmeksizin, hattâ paşanın dramı bile gereği kadar iştenmeksizin verilmektedir. Birbiriyle sıkısıkıya bağlı kalabalık bir kişiler topluluğu, birbirini izleyen olaylar ve bütün bunların çok kısa bir zaman içine sıkıştırılması zaten daha fazlasına imkân yememektedir. Denebilir ki, "Haremde Dört Kadın"ın yapıcıları, bir Osmanlı paşasının yaşayışının en hareketli ânından bir kesit almışlar ve sadece bu kesitin dış yüzünü aktarmakla yetinmişlerdir.. Bu sınırla ele alındığı vakit "Haremde Dört ..Kadın" kendinden beklenebileceği vermektedir: Bir paşa yalısının dekorlarım aşmamasına rağmen, kişiler, olaylar birbirini başdöndürücü bir hızla izlemekte, her sahnede seyirci değişik bir durumla, bir sürprizle karşılaşmaktadır. "Haremde Dört Kadın", yönetmeni Halit Refiğ bakımından, öbür filmlerinde pek az rastlanan bir anlatım olgunluğuna erişmiştir. Kemal Tabirin hayırlı etkisinin de yardımıyla, Refliğ bu filmde, "hikayeci" bir yönetmen olarak dikkati çekmektedir. Genç yönetmenin, öbür filmlerinde sık sık rastlanan hissi davranışlarından kendim sıyırabilmesi, konusuna soğukkanlılıkla, çok zaman da ölçülü bir mizah açısından bakabilmesi bir başka hayırlı sonuçtur.

Cevap bekleyen sorular

"Haremde Dört Kadın" ilerisi için cevap bekleyen iki soruyu akla getirmektedir: Birisi, filmin, yarım milyona yaklaşan masrafını çıkarıp çıkarmıyacağıdır. Bu sorunun cevabı, -"Haremde Dört Kadın'ın dış pazarda de kendine yer bulmasına bağlıdır. Film, konusu ve görünüşüyle böyle bir yerin sağlanabileceği umudunu uyandırmaktadır. Ancak burada sansürün nasıl bir tutum takınacağı başka bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilindiği gibi, türk sansürü, şimdiye kadar, "bizi dışarıda hâlâ haremli tanıyorlar" gerekçesiyle eski yaşayışı yansıtan filmlerin yurt dışına çıkmasına karşı durmaktadır. Ancak böyle bir gerekçenin "Haremde Dört Kadın" gibi ortanın üstüne çıkabilen, tutumu balonundan da seyirciyi sömürmekten uzak bir filme de uygulanması haksız bir davranış olur. İkinci bir soru, "Haremde Dört Kadın" ın yeniden "tarihî filmler", "çağ filmleri" çığırının canlanmasına yol açıp açmıyacağıdır. Film, yerli ve yabancı pazarda ilgi gördüğü takdirde buna olumlu cevap vermek kaçınılmaz olacaktır. Ancak, bu durumda meydana getirilecek filmlerin "Haremde Dört Kadın" kadar olumlu bir tutumla ortaya çıkacağını kimse söyleyemez.

(Basın A: 10,000) — 800